

LA ILUSTRACIÓ CATALANA

PERIÓDICH QUINZENAL, ARTISTICH, LITERARI Y CIENTÍFICH

Any IV

Barcelona 15 de Novembre de 1883

Núm. 98

Se publica 'ls dias 15 y últim de cada mes					Fundador: Carlos Sanpans y Carbó		Se publica 'ls dias 15 y últim de cada mes		
PREUS DE SUSCRIPCIÓ	ANY	SEMESTRE	TRIMESTRE	MES	DIRECTOR		PREUS DE SUSCRIPCIÓ PAGANT EN OR	ANY	SEMESTRE
España	60 rals	32 rals	18 rals	6 rals	FRANCESCH MATHEU		Cuba y Puerto-Rico	5 pesos forts	3 pesos fort
Països de l' Unió Postal	80 »	44 »	24 »	»	Redacció-Administració: Jovellanos, 2, pral.		Filipinas, Méjich y Riu de la Plata	6 » »	3 5c » »
Se paga per endavant. — Números solts 4 rals							Y en los altres països, los preus d' España y además lo franqueig		

SUMARI

TEXT. — *Crònica general*, per Jascinto Laporta. — *Nostres grabats*, per Eduart Tamaro. — *L'aficionat*, per Joaquim Riera y Bertran. — *Aniversari* (poesia), per Damas Calvet. — *A propòsit de la anada dels catalanistas ibèrics al Rosselló* (continuació), per Lluís Cutchet. — *Una broma*, per Francesch de Boter. — *Lo plor de la tórtora* (poesia), per Jascinto Verdagner. — *Plant* (poesia), per B. Poli. — *La mort de la besavia*, per Enrich de Fuentes. — *Reynals y Rabassa* (acabament), per Manel Duran y Bas. — *Teatres*, per Joseph M. Pasqual. — *Certàmens*.

GRABATS. — *Sobre 'l pedrís*. — *Las bugaderas*. — *Voras del Cardener*, per Ginabreda. — *Una broma*, ilustracions de Mariano Foix. — *Lo plor de la tórtora*, música de Francisco Alió, orla de Riquer. — *València*. — *Porta del palau de mossen Sorell*. — *Mariner napolità*.

CRÓNICA GENERAL

TOTHOM reconeixia que l'estat de Barcelona mentre vam tenir per governador al Sr. Zabalza ja havia arribat a passar d'escàndol; tothom se queixava de certa tolerància, y més y tot de tolerància, que 's tenia ab la gent de mal viure y qu'era causa de que 'ls lladres gayre bé s'haguessen fet los senyors de la província y s'atrevisseren a tot, segurs de una impunitat de que fins ara no hi havia exemple; però encara ningú s'hauria arribat a pensar que 'l mal tingués arrels tan fondes, ni 's podia creure, perquè 'l créureho repugna, que 's dugué la cosa fins al punt a que 's va dur, com s'ha pogut veure ara gracies al bon zel del senyor Gil

SOBRE 'L PEDRÍS

Maestre, governador interí de la província. Ell ha descobert lo mal, y sens contemplacions de cap mena, ha posat fil a l'agulla pera probar de fer un escarment que tothom desitja y del que se'n guardaria per temps la memoria.

No 's parla en lloch de altra cosa. Dos germans, los senyors Torres, que tenian càrrechs importants durant lo govern del Sr. Zabalza, son detinguts per sa suposada complicitat en fets gravissims que tothom califica degudament; diu que a casa de un dels dits germans s'hi ha trobat una llista de les cases de joch de Barcelona, ab las quantitats que pagavan cada una pera que li permetessen exercir aquell repugnant vici, y además altres documents que comprometen als indicats funcionaris y a alguns més que no 's citan; tot lo qual dona una idea desastrosa del govern del Sr. Zabalza.

Ara 'l públich, qu'esperava 'l terme de totes les gestions que está fent l'actual governador, s'ha alarmat de cop ab lo que diu algun diari suposant que lo Sr. Gil Maestre ha consultat al govern sobre lo que cal fer respecte a aquesta gravissima qüestió, dihentse també com de passada que ha fugit d'Espanya lo Sr. Zabalza. Alguns suposan que les diligencies del governador s'acabarán aviat perquè no durará gayre més lo seu govern; altres, al donar com a segura aquesta noticia, diuen que en cas de continuarse les averiguacions

comensades resultarien gravement compromeses moltes distingides y *respectables* persones. No sé lo que hi ha de cert en tot això; lo temps ho dirà. Un amic meu, parlant d'aquestes coses, me deya l'altre dia: « Lo Sr. Gil Maestre es lo governador que necessitavam, però, una de duas: ó se refredará lo seu entusiasme, ó 'l tindrém fora aviat; perque això de perseguir ab tanta insistencia á la gent dolenta y castigar als empleats que han fet abús de la seva autoritat ab uns ó altres fins, es un procediment poch espanyol y que s'aparta massa de la tradició de aquesta terra, y francament, si 'l govern té una gota de sang espanyola en les seves venes, no pot consentir que això vaja més endavant; los barcelonins nos quedarém ab la mateixa set de justicia y haurém tingut, com se sol dir, goig sense alegría.»

Peró per poch que 'l govern tinga en compte lo que 's deu á la opinió pública, crech que aquesta vegada los barcelonins hem de mereixer l'atenció de que 's veja complert lo nostre desitx, qu' es lo de tenir molt temps per governador al Sr. Gil Maestre; si ell no troba lo remey que necessita Barcelona, ja no caldrá esperar res més, fins que 'l Cei fassa un miracle.

* *

Lo Congrés geodésich reunit en la capital de Italia reconegué la utilitat de adoptar la hora universal pera la ciencia y pera les comunicacions internacionals, conservantse les hores locals que s'emplean en la vida civil; aquesta hora universal comensará al mitj dia del meridiá de Greenwich y comptantse de una fins á vintiquatre, introduhintse lo nou sistema en la ensenyansa general. Confía 'l Congrés que la Inglaterra veurá en la elecció que 's fa del seu meridiá un motiu més pera adherirse á la unificació dels pesos y mesures. Es d' esperar que 'ls governs arreglarán prompte un tractat qu' estableixi la unificació de la hora y lo meridiá universal.

* *

La societat de felibres de Paris reunida baix la presidencia de Mr. Mauriel Faure ha elegit pera 'l càrrech de president de la corporació á Mr. Paul Arène en substitució de Mr. Jasmin, fill, al qual s'ha conferit lo títol de president honorari. Mr. Arène, com á president dels felibres de Paris, té l'encàrrech de rebre á Mistral, que anirà aviat á la capital de Fransa pera presentar son nou poema *La Nerto*.

* *

Ha tingut lloch la inauguració de la estatua de Alexandre Dumas en la plassa Malsherbes de Paris. Un conceller municipal, Mr. Villars, va tenir la idea de construir aquest monument, obrintse pera portar á cap l'obra, una suscripció, á la que contribuí lo ministeri de instrucció pública ab la quantitat de 12,500 franchs; lo célebre artista Gustave Doré va executar de franch la estatua de Dumas y los magnífichs grupos de la *Lectura* y de *Artagnan* que figuran en lo monument. En l'acte de descubri'se les estatuas, lo president de la comissió executiva va fer la historia de l'obra que s'estava inaugurant y recordá l'entusiasme ab que Doré va contribuir á ella. Parlaren á continuació lo president de la societat de autors dramátichs y altres distingits homes de lleures y representants del govern y de la societat de artistes de teatre. Al caure 'l vel que cubria la estatua del célebre novelista la música ha tocat l'ayre de *Mourir pour la patrie*, himne que havia escrit Dumas y que posá en música un

director de orquesta pera encabirlo en una obra dramática.

La ciutat de Paris ha complert un acte de justicia ab la erecció de aquest monument, dedicat á perpetuar la memoria de un dels escriptors més célebres y més generalment coneguts que han il·lustrat á la Fransa en la present centuria.

* *

Continuan estant malament les coses de Servia; lo país fou declarat en estat de siti y 's van suspendre les garantíes constitucionals. Lo poble servi 's nega á prestar obediencia al govern, que té tancat lo Parlament després de les darreres eleccions que van donar la victoria al partit radical. No 's pot pas dir com se acabarà aquesta insurrecció, puig, segons sembla, si bé apoyan de amagat al rey 'l Alemanya y la Austria, la Russia per altra part dona alé y atia al partit nacional que va véncer en las eleccions.

* *

Vaig á copiar una noticia que han publicat alguns diaris; es una mostra del grau que ha alcançat la civilització en més de una comarca de Catalunya.

Lo fet passa á Castelltersol y en una casa de pagés un xich apartada de la vila; la dona del hereu tenia molt mal de cap, y no li passava ab los remeys que li feyan, la familia va consultar lo cas ab un endevinyre y aquest va dir que la causa del mal eran unes dones de per allí, bruixes, que va anomenar y tot. Un dia passava per davant de casa la malalta una de les dones calificades de bruixes, va donar lo bon dia á la gent de la casa, y per tota resposta es va sentir un diluvi de insults y va rebre algunes garrotades. Passats uns quants dies, alguns vehins de Castelltersol que anavan cap á la Tosca van trobar prop de la mencionada casa un mocador gran, mes enllá un cistell plé y una mica més lluny una dona molt coneguda, qu'era de una masia vehina estirada á terra y sens sentits; un cop la van haver retornada, la pobre dona va explicar que en aquella casa, la de la malalta, li havian pegat crudelment fins á deixarla baldada. Encara no va passar una hora y la dona ja era morta.

De histories com aquesta casi no hi ha dia que no se 'n conte alguna.

JASCINTO LAPORTA.

NOSTRES GRABATS

Sobre 'l pedrís

Es un quadret realista de bona lley; ni 'l pobre xicot es fastigós, ni 'ls pedassos repugnan. Assegut en lo primer pedrís que troba, s'arregla com pot, á falta d'una mare que 'l cuyde, ni recursos de familia; la criatura abandonada á sí propia, campa com pot, però viu, y las matexas privacions l'espavilan y á voltas arriba á ser alguna cosa gracias á aquestas privacions. ¡Quants se 'n veuhén, banquers, artistes, dignitats, qu'han comensat apedassantse las calsas ells matexos!

Las bugaderas

L'escena que figura aquest grabat es á poca diferencia la qu'oferia no fa gayres anys la nostra *acequia condal* pe 'ls vols dels molins de Sant Pere; avuy dia l'urbanizació ha tret á las bugaderas d'aquell lloch y pera veure vivent lo quadre que reproduhim ja 's necessita

anar fins al Llobregat ó altrás corrents d'aygua per l'estil. Lo pintor italiá ha sabut compondre be son quadro, que tant per sa agrupació com per lo correcte de son dibuix cridá poderosament l'atenció en una de las últimas exposicions celebradas en la terra del art.

Voras del Cardoner — Paisatge de Ginabreda

Aquest aprofitat jove dibuxant, de quals treballs donarem una mostra á nostres lectors no fa molt temps, segueix activament sos estudis baix la direcció del reputat pintor Sr. Moragas y entre 'ls dibuxos qu'ha portat de sa última excursió estivenca hi figura 'l que donem avuy representant un tros de paisatge dels voltants de Manresa. Lo Sr. Ginabreda demostra en ell no perdre 'l bon ull artístich, lo vigor del llapis y 'l sentiment del color. No será l'última vegada que 'l posem en relació ab nostres abonats.

Lo plor de la tórtora

Aquesta preciosa poesia de mossen Jascinto Verdagner, posada en música ab molt acert per lo jove y distingit compositor don Francisco Alió, ve perfectament orlada per lo elegant dibuix de Riquer, que interpreta ab exactitut aquella mística alegoria. Lo Sr. Alió, que ha donat probas de un gust esquisit en sas composicions, va á publicar, á instancias de sos amichs, un volúm de melodias pera cant y piano, que de segur cridarán l'interés dels aficionats, entre las que figura la que avuy oferim á nostres abonats. La edició será esmeradíssima, ab ilustracions especials degudas á nostres millors dibuxants, havent inspirat l'autor sas composicions en poesias escullidas de inspirats poetes catalans.

Valencia.—Porta del palau de mossen Sorell

L'incendi que en mal hora abrusá en lo mes de Mars de 1878 lo típich palau de mossen Sorell á Valencia, privá als amants de l'art de una joia de gran valor entre las pocas construccions civils antigas que encara 's conservan.

Lo tronch de la familia, Arnal Sorell, que tenia per blassó dos peixos dels anomenats *surells*, fou armat cavaller per D. Jaume I per haver sigut ell qui fixá lo primer la senyera Real en las torras de Palma en lo any 1230. Seguir la série d'ilustres personatges que després ennobliren aquesta familia, establintse ó populantse, com llavors deyan á Valencia, sería una tasca per demás llarga si bé hermosa, portantlos sas empresas á que fessen propia aquella divisa que diu: *Lo que tenemos fallece; el buen obrar no perece.*

Una de las portas del dit palau, notablement reformat á mitjans del sigle xv y principis del xvi, es la que presentem avuy com altra de las últimas construccions del meteix, puix l'escassa elegancia de sas columnetas y la prolongació de l'arch conopial que sopluga l'escut, son indicis de decaiment d'aquell art ojival que tant enriquí y realsá sas preuhadas construccions.

Mariner napolitá

No passa cap Carnestoltes sense omplir nostres carrers de disfressas (sobre tot criaturas) de mariner napolitá. Axó vol dir que 'l tipo es conegut y 'l traje artístich sobre manera. Lo quadro que publiquem representa un d'aquests tipos, xicot jove, vestit un xich á la fresca, al costat de la barca, ab la mirada viva y 'ls muscles forts, sempre á punt pera llensarse á la mar.

EDUART TÁMARO.

L' AFICIONAT

MONÓLECH

Personatge: JOSEPH (conegut per PEP) GAY, jove distingit y major d'edat, que sembla molt lo primer y molt poch lo segon.

ACTE ÚNICH

Saló-dormitori.—Cortinatje al fons hont hi há 'l llit.—Quinqué encés damunt d' una tauleta.—Butacas, etc.

ESCENA ÚNICA

PEP adormit en una butaca prop la tauleta, ab lo paper penjant de la mà.—Sonan las duas.—Pausa.

(PEP, somniant que declama y pronunciant enfarfegat.)

Per tu... per tu... per tu... tu... tu...
la vi... vi... vida... vi... da... da...

¡Qué maca es! ¡Vaja! Calléu... Sí: la dama m' engresca molt, física y... picarescament considerada.

La vi... Balbi... bi... bi... bi...

Peró es fruyta vedada... ¡Alerta!... ¡Ah! La dama jo... jove!... ¡Quín estuig de graciètas y de promesas tan...

Elvi... Elvi... vi... vi... vi...

Daría tota l' a... a... l' a... a... (Badalla.)

...nima. (Pausa.) ¡M' agrada aquesta... escena!... M' agrada, sí, senyor: com la dove jama... dich, com la dama boja... ¡Je, je, je! ¡Massa! Sí: la massa de... Frega; no, de Fraga. (Nova pausa. PEP ronca lleugerament. Tranzició.) —¡Bravo!...—¡Fora!...—¡Jo, fora? ¡Fora 'l públich! ¡Fora aqueix públich que no 'm comprén!...

Tota l' ánima, sí: tota l' ardencia que m' ubriaca 'l cor... cor... cor...

¿Qué diu ara l' apuntador?... ¿S' ha tornat boig? Es clar: se distréu també ab l' Elvi... —¡Xiuléulo! ¡Xxxx!... (Se desperta ab los propis xiulets, s' aixeca y s' frega 'ls ulls, posantse sobre si. Dona una ullada á tots indrets y somriu satisfet.) Juraría que 'm xiulavan... ¿Será un presentiment? ¡Ffff!... (Esgarrifantse.) ¿Hont só?... ¿Quína hora tenim? (Va á mirar lo rellotje.) ¡Las duas de la matinada! (Respira fort y s' arretgla en lo mirall.) Sí: m' he adormit com un enza ab lo paper als dits... ¡Fa tants dias que no faig un son com la lley de Déu mana! Sempre dominat per aquesta deria. (Ab arranch.) ¡Ah! ¿Per qué la carrera de cómic no ha d' esser tan apetitosa á las familias com la d' advocat, de metje, d' enginyer, de... veterinari? ¿Per qué las familias han de mantenirse tan rutinarias, tan reaccionarias, tan... momias? ¿Per qué 'l carro del progrés no ha de pujar també pe 'ls pisos?... ¡Oh! Si las familias en general y la meva en particular s' haguessen posat á la rahó, jo m' hauria dedicat á l' escena y avuy fora ja un artista de primer orde, en compte de ser un advocat d' orde últim... Tenia jo disposicions excepcionals per galan jove... ¿Que no? Si m' ho deya 'l graciós de la companyia que no pecava gens d' adulador.—Jóven: haria Vd. un galan idem de primera fuerza.—Son paraulas textuales. Ara... ara ni só galan jove, ni tinch primera fuerza ni fuerza de cap categoría, porque 'm falta hasta la moral... ¡Aficionat! Aquesta paraula pesa sobre mí com li pesan á 'n Sagasta 'ls drets individuals: ¡com una llosa de plom! ¡Y tal plom y tal llosa y tal pena y tal dolor!... ¡Aficionat! ¡Accésit etern en lo gran certámen de la vida! Sér flébil, tren-

cadís, escaducer, sense centro de gravetat, eternament calet, que diria 'n Coca. ¿Quí no hi té dret? ¿Quí 'n parla seriament? Perdonarlo es alabar-lo. Moltas gracias,—ha de dir á tot vitxo vivent,—moltas gracias porque han tingut la galanteria de no tirarme algún trasto entre cap y orelles al sentir las mevas virollas, com diu en Blanch. ¡Magnanimitat fastuosa la del públich que m' ha tolerat! Un aficionat que ho fa passablement, que no ensopega, que no s' equivoca, que no 's descompon al enganxar l' espasa en un volant de la dama ó no fa alguna caletada per l' estil, es un fenómeno. ¡Que m' han de dir!... Jo he representat el Tenorio, el Sancho Garcia y altres dramas tan escabrosos com tots los de 'n Zorrilla ab aficionados tan atrevits com jo... ¡No 'n parlém, que 'm ve pell de gallina al recordarlos!... Lo Tenorio va acabar corejantlo 'l públich, posantlo en música. Si 'n Zorrilla arriba á sentirlo, primer se mor de fam avans que convertir may en sarsuela la seva obra ultra-popular... En cambi 'l Sancho Garcia va acabar com si 'l protagonista fos... lo que fan presumir els seus noms: un assistent. Va acabar menjant l' héroe sentat á l' escena, á tall de moro, y en ple interés dramátich, grapats de cacauhets y xufas que li tirá la platea... ¡Quínas rialletas més épicas las del meu company al masticar aquells obsequis! ¡Y quína fatxa més angulosa la séva! ¡Y quín escepticisme per forsa 'l que va ostentar! Era en lo «Teatro del Triunfo.» ¡Vaya un teatro y vaya un triunfo! Si 'ns arrivem á descuydar una mica més, alló acaba á cops de puny. No 'ns hi hauria valgut l' esser estudiants casi tots! (S' asseu y al cap d' un moment torna á aixecarse.) Donchs á pesar de tot, jo erre que erre. Ni l' haver acabat la carrera m' ha sossegat com creya 'l papá que 'm sossegaria. Estich fet á prova de desdenys. Se 'm presenta una cojuntura y no tinch aturador. La meva cavoria per representar es incontrastable. Lo món, anticipantme las pagas del dolor com las anticipa avuy á tots los joves, m' ha servit desenganyats á desdir: donas que m' han trahit, amichs que m' han rifat, negocis que m' han consumit, empresas que m' han deixat ab un pam de nas y las costas sobre... Tot ho he sofert y só capás de sofrirho ab resignació catoniana. Però ¿resignarme á renunciar al Teatro? ¿Resignarme á no fer més comedias? L' aficionat, com el poeta, naix: jo he nascut aficionat recalitrant. Lo día que sápigam que no faig comedias ab els amichs, qu' están á punt de ferne sempre... aquell dia contin que m' he mort ó que agonitzo de fástich.

(Pausa llarga.—S' assenta en una cadira de cara al públich y apoyantse en lo respalller.)

Hi há duas cosas que no 's curan may: l' afició á endevinar xaradas y l' afició á representar. Conech á un metje que no s' enten de feyna, que no té prou temps pera cumplir ab los molts malalts que 'l sollicitan... Blanch d' alguns cabells, casat, serio, formal... ¡Oh! D' aixó se 'n diu un home entenimentat. Aqueixa gravetat enamora y encanta... (Rihent.) ¡Ja, ja, ja! No ho fassin córrer: per representar comedias fora capás de donar una consigna á tots els seus malalts pera que 's posessen bons de cop y volta.—Ne conech un altre... ¡Tot un diplomátich! No son bromas. Ha estat á l' altra part de món; té seny per vendre; sab un munt de cosas que ningú més qu' ell sab... ¡Oh! D' aixó se 'n diu un home grave, formal... (Torna á riure més fort.) ¡Jo, jo, jo!... Ahi me las den todas. Més aficionat que jo, qu' es tot lo que 's pot dir. ¡Quína déria la del tal minyó! En aras d' ella sacrificaría l' imperi de la Xina ab todas sas pertenencias. ¡Fa por!—Y ¿qué dirém d' aquell

altre, crítich de Bellas Arts que sembla escapat d' una famosa aquarela de 'n Fortuny? ¡Tan condesito y tanta desgana per posarse perruca y barba de vell sardónich! ¡Tan spiritoso y tan aficionat!... ¡Hola, amigo! Ell ja sab porque també li parlo en castellá... Y, á propósit de castellá: ara está de moda també á Catalunya un flamench particular. Donchs bé: en flamench nostre, ¿saben com ne dihem de derias semblants á la de que tracto? Ne dihem ceballots. Ceballot d' aficionat: curació desesperada.—Proseguím las alusiones personales.—¿Qué dirém del altre, fotógrafo que 's resigna á posar, fent de frare de bé, á despit del seu volterianisme ingénit? ¿Y del de més enllá, que desempeña un cárrech públich financier y, cantant ternesas, se llenza també á la vida ayrada del aficionat? ¿Y del altre, que dona consells en lletres de motllo al Ajuntament y se surt de fogó pensant en que ha de vestir-se de guerrero y ha de despertarne á un altre? ¿Y de... ¡Si fora un may acabar lo voler retraure á tots els aficionados que conech! ¡Trihéu y demanéu! Madurs y verts, escardalenchs y rodaxons, alts y xichs, calmosos y atolondrats... Encant d' aficions apasionadas, febrosas, inestingibles;... rasti-llera de ceballots... ¡Ja, ja, ja!... (Gran rialla. Pausa.)

Més... ¿Per qué rich tan néciament? ¿Per qué 'm burlo aixís dels meus companys y de mí mateix? ¡Si no m' escauhen aquestos ayres d' incrédul y de desesperat! ¿Acás hi há res més tonto que 'l no voler esserho? ¿Res més ridícul que 'l riures de qui encara sab esser noy... á estonas perdudas?... ¿Qué insoportable aqueixa formalitat de guant y corbata blanca á todas horas! ¿Lo món! ¿Y á mí que m' esplica 'l món? Un rey célebre va dir: «L' Estat so jo.» L' aficionat pot dir més que aquell rey; l' aficionat pot dir: «Lo món so jo...» (Va escalfantse gradualment.) Aficionados per aficionados, som preferibles los que, per excepció, fem comedias als que, no essent aficionados, ne fan á tot gasto. Comedias políticas, comedias literarias, científicas, industrials, d' amor... Deixéunosen fer á las taulas d' un teatret los que tantas ne feu á las taulas de la sucietat... (Enardintse molt.) ¡Ala! ¡A estudi, actors adotzenats de la comediota humana, histrions amanerats, farsants coneguts á tret de bala! A estudi, catedrátichs de petulancia, preceptors de conveniencias sociales, zoilos de quarto 'l rengle... ¡A estudi!... ¡Deixéunos, sí, deixéunos en pau sense 'ls vostres sermons y las vostras catilinarias de patró fet! Las sabém de cor fa un grapat d' anys, y cada día las trobém més carregosas... Deixéunos ab la nostra afició que 'ns obra un deliciós paréntesis de joventut en aquesta vida de caducitat!... Deixéunos ab la nostra afició á representar comedias, todas las comedias, todas... ménos las que vosaltres executéu.

(Se deixa caure assentat y s' aixuga 'l suor.)

¡M' hi he afaigat! ¡Vaja! la filosofia es una gran cosaaaah! (Badallant.) No hi há com tornarse filosofh porque torni la son... Filosofia y son... son y filosofia... duas germanas bessonas. (Se posa estirat en la butaca y cluca 'ls ulls.) ¡Aaah!

¿Qué es la vida? Un frenesí.

¿Qué es la vida? Una... afición.

Calderon de la Barca diu una ilusion... ¡Tant se val! Ilusió ó afició, cada qual s' hi regeix á la seva manera... Afició al estudi, al comers, á... las faldillas... ¡Je, je, je! Aquesta sí qu' es una afició cosmopolita. Una dona maca sempre tindrà aficionados... Però ¡ay! ¡Tots no podém ser galans joves de las donas!... Ha d' haverhi barba, qu' es l' avi; primer galan, qu' es

LAS BUGADERAS

VORAS DEL CARDONER — PAISATJE DE GINABREDA

el pare; segon galan, qu' es... algun oncle valenciá, y galan jove, qu' es més ó ménos cosí... No parlém de la comparsaría. ¡Pobres comparsas los de las donas guapas! ¡Aaaah! (*Badall.*) ¡Y pensar que tots, desde 'l «príncep altiu al que pesca en ruín barca,» tots n' hem fet tant de comparsas de las donas!... ¡Je, je, je!... ¡Y que no 'ns n' hi doném poca d' importancia al ferne!... (*Pausa.*) ¡Vaja! 'M moro de son... Demá dedicaré mitja diada al estudi del paper... ¡Ay! Fins tinch peresa de anar á ficarme al llit... ¡Estich tan bé!... ¿Son servits de la meva son? Ab franquesa... ¿Sí? Donchs... (*Apaga la lámpara.*) Bona nit tingan, senyors padrins. Bona... nit y... bon'... ho... ra...

(*Ha acabat d' acomodar-se bé en la butaca y queda dormit.*)

FI DEL MONÓLECH

JOAQUIM RIERA Y BERTRAN.

Canet de Mar, 20 d' Octubre de 1883.

ANIVERSARI

27 SETEMBRE DE 1883

Com dona d' aygua en mas enfilas presa,
poch temps ¡ay! t' he guardat per ma dissort.
¡Qué son cinch anys d' amor, quan la promesa
fou de durar per sempre après la mort!

¡Es que lo llach del infinit t' atreya
que de la ditxa al tast me vas deixar?
O es que 'l Destí cruel ja estrenye 'm veyá
lo que estich condemnat á no agafar?

Mes ell sols regna aquí. La mascarada
en la sala del ball obehirlo deu:
y tret ja l' antifás, y despullada
la vesta, ab que hem dansat, ja no hi te veu.

Per 'so jo, á pesar d' ell, entré mos brassos
en somni y fins despert te puch tenir.
Per 'so 'ls tal volta antichs, y are fermes llassos,
la dalla amossarán que 'ls vol partir.

Per 'so cada any, que passa, una jornada
es de menys pel romiatge del meu cor.
No sé 'l camí si es llarch, ni la posada:
sols, que 'm guia l' estel del teu amor.

DAMAS CALVET.

Á PROPÓSIT DE LA ANADA

DELS

CATALANISTAS IBÉRICHS

AL ROSSELLÓ

Continuació

No dia 5 d' octubre del any 1853 enterraren á Francesch Aragó; y al peu de la tomba M. Flourens, també secretari perpétuo de l' Academia de Ciéncias com lo gran astrónomo, qui tingué tan important carrech molts anys, pronunciá un discurs en honor del difunt, dihent, entre altrás cosas: «L' inteligencia que acaba de apagarse, era l' inteligencia poderosa en la qual tanta confiança tenia la Academia; esperit marvellós vingut per' abarcar lo conjunt de las ciéncias y encara per engrandir-lo, com si en algun modo s' realisés més especialment en ell la noble missió de la Corporació nostra, y fins la nostra divisa: «Descubrir ó inventar, y perfeccionar» *invenit et perfectit.*

Aragó entrá en l' Academia á l' edat de 23 anys, per los serveys prestats baix la direcció del illustre Biot, cooperant á l' importantíssima

operació geodésica ab la qual quedá ab major exactitut medit lo nostre globo, segons recordaba M. Flourens; anyadint, després de celebrar lo geni inventiu del prodigiós mestre: «Aragó ha obert nous camins. Los descubriments sobre la *polarisació colorada*, sobre las relacions de la imantació y la electricitat, sobre lo magnetisme dit *magnetisme de rotació*, son de eixa classe de descubriments superiors que n's revelan ab claredat horisonts desconeguts, y fundan ciéncias novas. No fou pas menos hábil ni menos afortunat en un altre ordre de descubriments...» Després de continuar M. Flourens en vius y merescuts elogis sobre la sua elevació científica, y encara sobre la sua noblesa de carácter, anyadeix: «A una penetració incomparable reunía Aragó un talent d' análisis extraordinari» dihent més endavant: «Los seus companys de l' Academia, admiradors constants d' un home en qui trobaban reunidas tantas y tan eminentes facultats, l' escoltaban ab inefable plaher.» M. Flourens va seguint en lo mateix sentit, y després ab molta rahó exclama: «Los nobles veterans de la ciencia, en totas las parts del mon civilisat, desde Berlín á Londres, desde Sant Petersburg á Filadelfia, s' associarán al nostre dol...» Y l' illustre orador que parlaba en nom de l' Institut de França, acaba celebrant la exemplar bondat de Francesch Aragó envers tots los individuos de la sua familia, fills y germans, essent perfectament mereixedor del panegírich.

Ben sabut es que Aragó formá part del *Govern provisional* instituhit ab motiu de la revolució de Febrer en l' any 48, y quand lo bon sabi no pogué ja dubtar de que en nom de la *llibertat* y del *poble* la demagogia había portat lo seu habitual séquit, l' autocracia més ó ménos dissimulada; al véurer desvanecut l' ideal polítich de tota sa vida, tan desenganyat quedá y tan afligit, que may més la melancolía 'l deixá fins á la mort. ¡Quants hòmens, plens com lo gran rossellonés de nobilíssims sentiments, sobre tot d' amor al poble, acaban com ell, desesperats de véurer que ab la bandera ahont més resplandeix en lletres flamejants la paraula *llibertat*, se conduehsca tan deplorablement certs paíssos á la més degradant esclavitut!

Naturalment la demagogia s' dona ella mateixa lo gran nom de *poble*, essent no obstant al verdader poble lo que al bon licor lo pósit, lo que la part inassimilable del aliment es á la substancia nutritiva. Lo poble, al ménos lo poble cristiá, en la sua collectivitat sana y apartat de missatgers de mal, es principalment lo trevall, l' amor de familia y del próxim, la resignació, l' esperança. La demagogia es lo contrari de aquestas virtuts. Desde l' principi de las societats, la demagogia es la tiranía, es lo planter sempitern dels pitjors enemichs del poble y dels seus drets. Aixó en realitat ja nos ho ensenya Aristótil al escriurer: «Quasi tots los tirans ixen de la demagogia» Y confirma l' Historia universal, la moderna com l' antiga, que l' admirable mestre d' Alexandre sabia bé lo que dehia. Mes de dos mil anys d' experiéncia anyadits á l' experiéncia del temps del eminentíssim filósop, están demostrántnos ab claretat cada día més viva, ab quant coneixement parlaba dels mals agitadors de turbas. Molt vell es donchs l' arbre de la demagogia, pero sempre donant lo mateix fruyt, sempre igualment funest; no podentse esperar altra cosa de un odiós conjunt de vici, de enveja, de crim, de follia y d' ignorancia, ó escara de mala ciencia; conjunt malehit que ni á pobles ni á individus pot guiar jamay per bon camí. Dirigiú sobre semblant bullidor una corrent de rahó y de veritat, valentvos únicament de la persuasió bondadosa;

y veureu com, generalment parlant, més la fermentació creix, més se exacerba. En los centros molt populosos se fa sempre sentir més ó ménos l' esperit demagógich, que es l' esperit del mal; pero la gran ciutat del Sena, la més expogada de totas en quant á cert ordre d' explosions, té l' element més típich per' la formació dels terribles arreplechs á que estam fent referencia.

Parlant Voltaire de la classe especial de parisenchs que serveixen ordinariament de primera materia per' la preparació d' avalots de tota mena, diu que son un compost de mico y de tigre; y eixa gráfica definició, recordada en un moment ben oportú, á la major confusió dels fomentadors de manifestacions turbulentas, per lo gloriós bisbe Dupanloup, recordada igualment en publicacions extranjerás, durant aquells horrors de la *Commune* que certs sabis de llibres crèhian ja del tot impossibles en lo sigle XIX; eixa definició, donada per un home que era fill de París, explica ella sola, sens necessitat de comentari, molts capítols de una llarga crónica, com no n' hi ha altra més espantosa en cap punt d' aquest planeta.

Y aquí no cal anyadir que lo verdader poble de París es hospitalari, molt intelligent, amant los grans ideals, entusiasta de la ciencia, del art, de la poesia; y encara lo principal perjudicat ab las abominacions d' una escoria, de la qual, per altra part, cap gran ciutat pot estar libre.

Voltaire no fou testimoni dels trágichs excessos comesos en nom del poble en los primers anys de la revolució francesa; essent verdaderament sensible que la mort lo privés de poder reflexionar sobre aytals escenas; car molt probablement haguera fet com tants d' altres amichs seus y mes volguts deixebles, regoneixent solemnement que certas negacions, fillas de la sola imaginació y que únicament als ulls de l' inexperiéncia podian haber semblat bonas y saludables, eran no obstant la ruina y la disolució de tota societat humana. Es llástima, en efecte, que l' patriarca de l' incredulitat no visqués alguns anys més, com ho es igualment que Proudhon morís ans de véurer com al seu deixeble predilecte, digne de millor sort puix era de nobles instints, lo fusellaban per reaccionari los eternals *micos-tigres*, que, per regla general, honran y enalteixen tot alló que menysprean; y que ans de la gran revolució assassinaban en nom de la autoritat y de la religió, fentho després en nom de la llibertat. Lo color de la bandera en lo fondo poch los importa. Tots los colors, presentats en son temps y lloch, li avivan igualment la sed de sang humana al demagogo. Y á propósit de colors, sembla, per dirho aquí de passada, que l' última moda es ara l' negre. A ningun pirata solen faltarli banderas de totas menas, liberals ó absolutistas, republicanas ó monárquicas; agradantli del mateix modo totas, mentre oferescan probabilitats de bona presa, y alçant la quina més li convinga, ara una y ara altra; es dir, varias banderas y l' mateix traydor. Lo seu verdader distintiu es l' engany, es la mentida, de la qual es pare l' etern enemich de Deu y de l' home.

Quand los falsos liberals y 's falsos autoritaris, tan diversos en apariéncia y en realitat tan iguals, se reuneixen, y aixó succeheix més frequentment de lo que molts pensan, be podrian posar en llurs conciliábuls, en lloch de preferéncia, una figura representant la *Hipocresia*, sol númen, única divinitat que uns y altres adoran; y cada vegada que poguessen, per exemple, vanagloriarse de haber amargat ó fet més breu la vida de un home com lo fill d' Estagell

cantar ensemps un himne al gran ídol, dihent: *Te DIABOLUM laudamus*, en lloch de dirho com la Iglesia ho diu.

En los moments en que En Francesch Aragó, poch després de la revolució del 48, més ocupat estava en las cosas del exèrcit de mar y terra que tenia á son càrrech en lo nou Govern, anaban turbas á insultarlo, cridant: ¡viva la República! com haurian cridat: ¡viva 'l Rey! lo essencial es lo pretext per' vilipendiar al qui valga, com més millor; y molt vociferar *República* per' poder cridar ab més impunitat: ¡á baix Aragó! un dels republicans més respectables y més conseqüents; pertanyent desde l' any 31 á la Cambra dels Diputats, y sempre elegit en la mateixa terra. ahont veje primerament la llum. ¡Ah! Quantas vegadas, al presenciar Aragó aquellas escenas de furor selvatge, pensaria en la trista sort de tants ciutadans benemèrits, sacrificats al crit de llibertat y patria! ¡Y que així pugan, Deu meu, tan facilment infames assessins, sols ab disfressarse d' homens polítichs, ferse caps de turbas y comètrer tota classe de horrors! ¿Ho feu, Senyor, pera ensenyar fins als més ignorants lo que verdaderament poden contenir en lo seu fondo las millors doctrines, interpretadas ab la habitual perfidia per l' esperit del mal?

Un de aquells jorns tempestuosos en que la cridoria era més violenta que de costum, Lamartine eixí á arengar á la multitud, fentli un honor que per cert no mereixia, y, entre altres cosas, dihent de son gran company als amotinats, que 'l deixassen en pau, puix estava consagrant vint horas diarias á la consolidació de la mateixa República que tant aparentaban estimar, treballant ab lo major zel y ab lo desinterés més pur. ¡Trist espectacle, per cert, véurer un home com Lamartine, en qual front brillaba tan vivament la llum de una privilegiada intelligencia, tenint que humiliarse á donar satisfaccions á la més baixa canalla, á qui molt més que sanas y generosas satisfaccions sól agradar la vista d' un cap sangnós, com més illustre millor, dalt de alguna pica! Aquest es per' ella lo goig suprem; ella, que de rebaixar viu principalment, que destrueix ó tira per terra lo més elevat per digne de elevació que sia, troba sa delicia en alçar al ayre sos propis trofeus, sens dubte perquè de ben lluny puga tothom contemplar son poder y sa glòria. Naturalesas tan ricas y tan caballerosas com la del autor de las *Meditacions* y de las *Armonias*, tampoch venen soviny al mon, y causa realment pena mirar á aqueixa altra víctima contestant á interpelacions grosseras, obligat á la mala feyna per algun vil parlayre de motí. Sí, es una situació ben dolorosa, com ja habém indicat, la de Alfons de Lamartine, noble per son generé, sobre tot per sos propis mèrits, forçat per las circunstancias á passar la ma per la esquena del monstro de las mils bocas, amanyagantlo á pesar de la sua ferocitat prou coneguda. Sens dubte vol pit lo presentárseli ab ayre tranquil, responent á sos formidables brams ab la serenitat d' un domador expert; tot aixó es realment una proba de tenir bona sang en las venas, diga lo que vulga la enveja; pero regoneguda la valentia, queda sempre la amarga veritat, lo pobre ofici que es constituirse en *belluari*, en servidor obligat de la espantosa fera per tot quant á sa brutesa plague, fins que arribe l' hora, que pocas vegadas deixa de arribar en tal servey, l' hora d' esser finalment devorat per l' insaciable animal que, en certs moments, ha de devorar al qui te mes prop, sia qui sia.

Aquí sían's permès observar, ja que tant acostumam tots á recordar als reys las famosas paraulas: *Et nunc... erudimini...* que també en

lo que acabám de consignar hi ha la sua lliçó, y en realitat ben clara. No son únicament los reys de corona y sceptre que necessitan certas lliçons; en igual cas se troban no poch tribuns ó reys de plebe, com tots aquells que encara que no tingan càrrechs de jutges en la terra, la agitan de paraula ó per escrit.

Lo vell Beranger, de qui Chateaubriand, lo legitimista Chateaubriand, ha dit que ab lo modest títol de cançoner era un gran poeta y poeta nacional per excelencia, qual vida ha escrit Lamartine ab la superioritat que era de esperar de un mestre com ell; lo bon Beranger, ab l' esperit de vaticini propi dels poetas dignes de aquest nom, antes del 24 de Febrer publicá una composició intitulada *Lo Diluvi*, essent en ella culminant lo següent vers:

Ces pauvres rois ils seront tous noyés.

Vingué en efecte l' temporal, declarat imprevis per hòmens de Estat no poch graves. No tots los reys s' ofegáren, pero algun hi quedá; los més tingueren aygua fins al coll. Y encara á las horas naufragá 'l marí més hábil de las vellas monarquias, lo príncep de Metternich, qui ja no torná més á navegar. La lliçó fou en efecte no massa falaguera per' las testas coronadas; pero després, en un de aquells fatídichs dias ben poch agradables per' los verdaders partidaris de la democracia, entesa en lo sentit més pur y més racional; dias en los quals la calumnia anaba condensant la negra nubolada contra lo Govern Provisional, format principalment de antichs amichs de Beranger, algú digué á aquest home de ver esperit democrátich: *Eh bien! vous l' avez votre République!* responent ab lo cor endolat lo popular cantor: *Ah! j' aimais mieux la rêver:* era preferible somiarla. Així es que en lo nostre temps no son pas, com ja habém dit, únicament los reys que están exposats á lliçons dures; advertint aquí que ja los reys son ara quasi tots en realitat més *regits* que verdaderament *regents*. Desde l' any 48 han vingut més temporals, ocasionant lo naufragi de nous prínceps, pero també han caygut al mar infinits patrons de barcas democráticas, anant encara á las rocas com si fossen uns reyetons qualsevols sens la menor experiencia náutica, los més generosos, los més insignes pilots de vaixells republicans, y als quals també pot perfectament aplicarse 'l gran avís: *Nunc... erudimini...*

LLUIS CUTCHET.

(Seguirá)

UNA BROMA

COSTUMS DE BARCELONA

De l' altra part de pis sentíanse las rialladas estrepitosas que eixian de la saleta dels estudiants y un colp entre ells, quan aquestas reventavan, se feyan inaguantables. Tot

lo voltant d' una taula de pi, rodona, en la que jeyan en la confraternitat més envejable munió d' objectes á qual més discordant, una tropa de cinch ó sis minyons que tindria desde uns dinou anys, lo més jove, fins á uns vinticinch lo més granat, escoltava atentament la lectura que feya, sens dupte 'l de més edat; y tant en la cara del lector com en la dels oyents, espurnejava la maliciosa rialla de la burla la que, tant bon punt donava peu l' escrit, s' esplayava eixint d' aquellas cinch ó sis bocas alegres ab tal estrépit de crits y riallas acompanyadas d' algun qu' altre colp de puny á la taula ó de peu á terra, que semblava á cada explosió que 'l quarto s' hagués d' enfonzar en mitj de tant terratrémol.

—Vaja, vaja, segueix, Senespleda,—deya un dels oyents al lector després que s' havia apayvagat un d' aquells moviments de tabola expansiva y aixordadora,—segueix, segueix, noy; qu' aixó es molt bó. —

Lo lector no 's feu pregar gayre, seguint ab lo dit las ratllas del paper qu' aguantava en l' altra má pera trobar lo punt qu' havia perdut en l' últim avalot.

—¿Ahont es?—deya,—«d' un cor enamorat...» «per tota la vida...» «ó la mort...» ¡Ah! aquí,—feu de prompte al trobarlo y seguint la lectura comensada avans,—«perque es impossible que puga trobar may, Pepeta, persona que li agraeixi més lo seu amor.»

«¿Peró á vosté quí l' enten? ¿quí se l' explica?» 'm diu en la seva última, que guardo com las altres propet del cor,—gran explosió de riure per part dels oyents,—«que passi á las tres de la tarde pel seu carrer que 'm vol veure; hi passo cada dia y may tinch la fortuna de que hi siga. Jo no ho entench, jo no m' esplico la seva conducta. Si no estés convenut de las qualitats que l' adornan, si no sapigués qu' es incapassa de tota mala intenció, creuria que 's vol burlar de mí; pero á qué vindria, ni quins motius la poden guiar á ferne joguina dels meus sentiments que sempre han sigut expressió de la meva llealtat y de mon amor?»—No vas riallas.—

«¿Per que, Pepeta, 'm diu en las cartas que 'm correspon y no m' ho demostran després sos actes?»—més tabola,—«si es cert, com no dupto, que sent una miqueta d' aquell amor que m' espresa,—més gatzara,—«déxim'ho entendre en sos ulls, en son somris, en qualsevolga acció que vinga directament de vosté, y será enterament felís son esclau fins á la mort. Joan Mary.»—

Aquí l' estrépit de crits y riallas arribá al tó més alt de son diapasson, y no hauria tingut terme, si 'n Senespleda no hagués anat plegant la carta tot fent intenció de guardarla.

—A mí... á mí... donamela...—digeren totas las veus,—la llegiré á 'n Garriga... en Muns. qu' ho sab las vol veure... pórtala, pórtala... aquesta me la deus; es deliciosa...—

En Senespleda l' aná plegant calmosament. —Nó, noys, nó. Com totas, la guardarem en lo bagulet. Pórtal, Molins.

—Es aquí al demunt.

—No 'l veig,—y mentres ho deya, en Senespleda anava desfent castells d' Ortolanos, La Sernas, Magaz y Terapéuticas que sortian barrejats ab corbatas, punys de camisa vells y colls bruts.—Vés, vés si es al demunt del piano.—

S' aixecá un dels joves fent caure una cadira que no 's cuydá de tornar á son lloch, y comensá á cercar lo moble demanat que no eixia de cap dels recons del quarto.

—Ahont dimontri haurá anat á parar... ¡ah! ja 'l tinch. Com sempre; dins del teu bagul, Senespleda,—y torná á fer caure 'l tap.

Lo plor de la tortora

Moderato

sf. sf. rall.

pp. Il basso

Vo - ra vo - re - ta' riu me

dim. cresc. leggiero

n'he quar - nit un niu que'l sol hi to - ca;

dim. cresc.

lo co - bre - cel n'es d'or; ve - niu som - nis da -

dim. allarg. p.

- mor, bres - sau - mi a l'om - bra.

allarg. cresc.

Qui'm fa de co - bre - cel n'es

allarg. p. cresc.

d'un co - lom del cel l'a - le - ta her - mo - sa;

tranquillo

que hi fa de bon es - tar si's po - sa á re - fi -

ritard. un poco più mosso

- lar mis - ti - ques tro - bes! Ah! Tam - bé n'hi re -

MÚSICA DE FRANCISCO ALIÓ

LO PLOR DE
MELODIA PERA

li - der - re - ra'l cant di - ví de bro - ta en bro - ta;

L'au - cell a - ra nu - hies, cor - ran - des que hi he a -

prés les can - to so - la. Mes ay! no can - to, nó;

còm can - ta - ri - a jo si'l cor s'a - nyo - ra?

n'a - nyo - ra'l bes - su - au d'a - quell a - mor d'ull blau

y cella ros - sa Ah!

Ah! Re - fi - le'l ros - si - nyol,

- fi - le al raig del sol qu'á mi no'm co - va; des que no'm

co - va may m'es - tich so - ta un des - may, plo - ra que

plo - ra. L'au - cell re - fi - la - ra, la flor re -

flo - ri - rá so - bre ma fos - sa; sols m'a - co - nor - ta á

mi qu'á re - fi - la y flo - ri' se - ré á la glo

- ria.

Vora voreta 'l riu
me n' he guarnit un niu
que 'l sol hi toca;
lo cobre cel n' es d' or,
veníu, somnis d' amor,
bressáumhi á l' ombra.

Qui 'm fa de cobre cel
n' es d' un Colom del cel
l' aleta hermosa;
¡qu' hi fa de bon estar
si 's posa á refilar
místiques trobes!

També n' hi refilí
darrera 'l cant diví
de brosta en brosta;
l' Aucell ara no hi es,
corrandes que hi he après
les canto sola.

Mes ¡ay! no hi canto, nó;
¡còm cantaria jo
si 'l cor s' anyora?
n' anyora 'l bes suau
d' aquell Amor d' ull blau
y cella rossa.

Refle 'l rossinyol,
refile al raig del sol
que á mi no'm cova;
des que no'm cova may
m' estich sota un desmay,
plora que plora!

Abelles que hi veniu,
fugiu d' assi, fugiu,
la flor n' es fora;
cercáu jardins del cel,
que al món ja no hi há mel
que us sia dolça.

Los papallons s' en van,
que no hi llambregan tant
lliris y roses:
los papallons se'n van,
may més hi tornarán,
puix Ell no hi torna.

Adeu, abril y maig,
també d' assi me'n vaig,
que ivern s' acosta;
aucells y flors, adeu!
quan á alegrá' 'm torneu
ja seré morta.

L' aucell refilará,
la flor re florirá
sobre ma fossa;
sols m' aconorta á mi
que á refilá' y florí'
seré á la Gloria.

Allí ab mon dols Amor,
abella sobre flor,
gosa que gosa,
n' endolsiré, felis,
ab cants del paradís
ma veu de tórtora.

Oh verges, que hi ribeu
ab qui ferí 'l cor meu
d' amor tan dolça,
dihéuli que al vergé'
qui tant cantá y rigué,
sospira y plora.

Dihéumeli que al niu
de vora vora 'l riu
já 'l sol hi toca;
mes ¡ay! no hi toca, nó,
des que no hi tinch l' Amó'
sempre es nit fosca!

—Aixís, home, regíraho tot!... després may hi trobo res.

—Per qué li ficavas.

—Qué m' esplicas á mí... qu' ho sé jo quí li ha ficat... potser haurás estat tu mateix. Com que 'l meu bagul es á casa de tothom...

—Lo cert es que tot lo que 's busca, es sempre dins del teu bagul y may en lloch més. Esplicaho si pots.

—Bé, bé; ja veurás, fem la carta, que si torna en Mary no lo podriam fer.—

D' entre 'l *maremagnum* de la taula sortí un full de paper blanch encara presentable; de la llibreria oberta y sense llibres perque tots estavan escampats pera allá sense ordre ni concert, eixí 'l tinter, y s' habilitá un sobre que fins á las horas havia servit de senyal en un La Serna.

—¿Vols que l' escriga?—digué un dels joves dirigintse á en Senespleda que semblava ser lo capytost d' aquella broma.

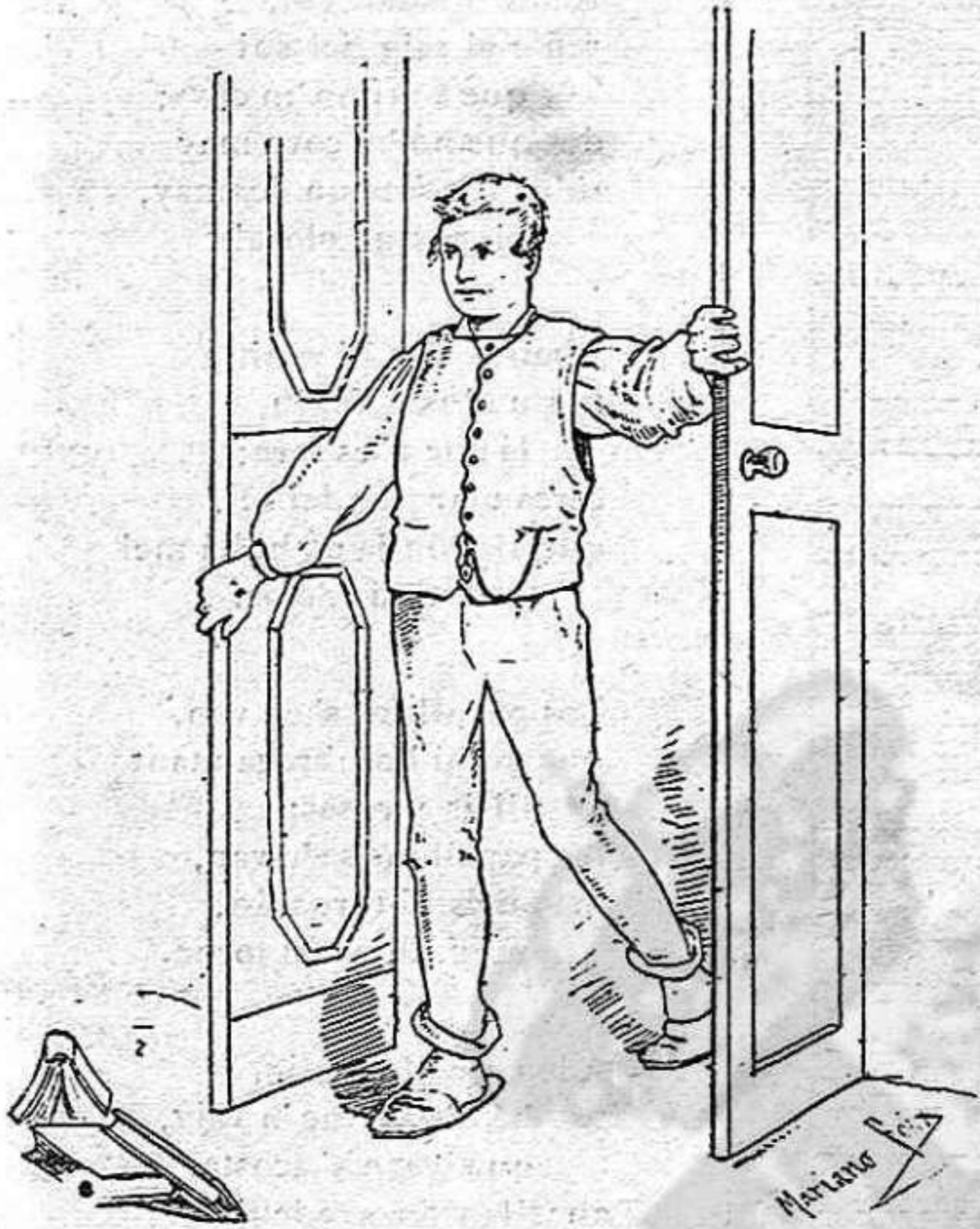
—Nó, home; ja ho farà en Pons, que té lletra de dona... ¡Pons!—

De l' altre cap de casa se sentí una veu que responia.

—Vina,—á poch arribá.—Apa, que escriurás la carta d' en Mary.

—¡Pobre xicot! deixeu-lo estar.

—Au, au, séu.—

En Pons dirigí la vista per tota la saleta que no tenia cap cadira desembrassada.

—A terra penjat en un clau,—digué agafant un *chaqué* y un sombrero de copa qu' hi havia en la cadira que trobá més aprop; y unint l' acció á la paraula batzegá aquelles prendas de vestir en un recó, acostant després la cadira á la taula.

—Dicta,—y sucant la ploma la probá en la portada d' un tractat d' Obstetricia qu' enriquí d' un graciós rasguejat.

Guiada per l' imaginació d' en Senespleda, la ploma que duya en Pons corria rápidamente pel paper, omplint las duas planas en una exalació.

—Ara firma com sempre,—digué aquell,—y llegeix.—

En Pons respasá l' escrit col·locant unas quantas comas que se li havian escapat, y després llegí:

«Sr. D. etzètera... Barcelona etzètera... Estimadíssim Mary:

—¿Per qué no haveu posat bon Jan?—digué un fent esclafir una riälla á tots.

»En la seva última carta, com gayre be en totas las que m' escriu, no fa més que donarme queixas en lloch d' excusas, qu' es lo que hauria de menester. Cada dia á las tres l' hi he

»esperat en lo balcó, y si no m' ha vist, culpi á la seva peresa que l' hi ha fet venir més tart y »nó á mí. Ja sab quan me vigila la familia, y »sobre tot desde qu' han entés que vosté 'm »pretent, de manera que tant bon punt me »veuhén sortir al balcó ja me 'n venen á treure; »peró apesar d' aixó cada dia á las tres hi »he sigut, ó sinó vegi si m' hi trobá dimars al »pasarhi á las tres en punt...»

—¿Y si no es veritat?

—Fuig, tonto: anavam junts y ella hi era per casualitat.

—¡Ah!

«Al passarhi á las tres en punt, com m' hi »trobaria cada dia, si 'l seu amor lo fes ser ben »puntual. Però com jo crech que vosté 'm demostrea sentiments molt més intensos de lo que »'ls té, d' aquí que descuydi un bon xich la »puntualitat queixantse encara després, quan »verdaderament deuria cercar excusas que llegitimesen sa conducta tan irregular.

»Vosté en mal hora se 'm dirigí; y jo sense »coneixement del món, senzilla y descuydada, »al acceptar son afecte creya acceptarlo d' una »persona formal y seria, de manera que si m' »he adonat de la seva lleujeresa ha sigut quan »lo meu cor se trobava ja interessat per vosté...»

—Noy, noy; es massa fort y massa clar. No s' ho empassa.

—Sí que s' ho empassará: qué sab ell de cartas de donas. Segueix, segueix.

»Ja interessat per vosté; però si 's creu jugar »ab los meus sentiments s' equivoca. La meva »dignitat m' aconsella que no dongui un pas »més en lo camí emprés, ni li deixi concebir noves esperansas, si la seva manera de »procedir no es més formal. La meva mare »ho ha entés; fassa qu' ho sábiga verdaderament, y si ella hi consent, llavors veurá si li »pot perdonar passadas faltas la seva amiga

»Pepeta.»

—Molt bé; m' agrada,—respongueren de tots cantons los jovenets al veure acabada la carta, y aplaudintla ab picaments de mans,—ara tancarla y á la Marieta.

—¿Es á dir, que vols que vagi á demanarla?... Crech que 'n feu massa,—opiná 'l qu' havia rigut menos.

—Nó, nó,—digué en Senespleda,—jo mateix quan me 'n parli li aconsellaré qu' hi vage.

—Peró es ferli fer un paper ridícol. Es comprométre.

—Que s' espabili. Aixís anirá més alerta una altra vegada. ¿Has posat sobre?—dirigintse á en Pons que tancava la carta.—Donchs, porta. Jo la donaré á la Marieta.

—Me sembla que á tu t' agrada més la criada que la senyora.

—Hi ha d' haver gustos pera tot,—digué en Senespleda embutxacant la carta.

—¡Ey! que puja,—avisá un entrant del balcó.

La dispersió fou complerta. Uns se 'n entraren al seu quarto, altres agafaren los llibres com posantse á estudiar y en Senespleda s' asentá al piano.

En Mary arribá, saludá á tots y tots li contestaren sens deixar veure cap senyal de la conspiració.

—*Dio dell' or - é del mondo il signor...* cantava en Senespleda acompanyantse ell mateix. —¿Has vist á la Marieta?—digué parant de tocar al veure qu' en Mary s' hi atansava.

—M' ha dit qu' aquest vespre 'm donará carta.—

Y tots dos comensaren una conversa en veu baixa.

FRANCESCH DE BOTER.

(Seguirá)

PIANT

Lo raig darrer del sol—finant la tarda,
com lo meu dol playent,—poruch entrava
á enllumenar groguench—sa pobra cambra.
Nineta de quinze anys—ahir gallarda
en son llet de flocs—agonetja ara.
La mort sobre son front—ses negres ales
de ferest rat-penat—bategant passa;
en sos ullets de cel—la mort gebrada
la boyra del hivern—hi há escampada
de los seus llabis roigs,—com flor de grana
fugint va lo color—en blanch tornada;
en lo capsal del llet—sos pobres pares,
plorant sense conhort,—folls d' anyorança,
veyent marcirs la flor—de dolsa flayre,
veyent fòndres la llum—del sol de s' ánima;
y jo tot sol, tot sol,—fora la cambra,
si ells d' anyorança folls,—jo foll de rabia,
ofegant dins mon pit—singlots y llágrimes,
cremantes com caliu,—que per ma cara
deixan rastre cremós—de viva llaga.

Aymia del meu cor,—donzella aymada,
no fugis d' aquest món—qu' es prest encara.
Sens tu, per qué la vull—la vida amarga?
Sens tu, qué será 'l món?—deserta plana,
jorn d' eterna foscor,—torrent sense aygua,
crépuscle sens colors—d' or ni grana,
nit negra sense estels—ni lluna blanca,
prada sens rius ni flocs—y sense ubagues,
aubada sense aucells,—flor sens rosada,
arbre marcit y sech—y sense rames,
nihuada sens moixons,—sol que no escalfa,
boyra freda del Nort—que tot ho mata.

Aymia del meu cor,—ma enamorada
que vers un altre mon—emprens romiatje,
enllassa lo meu coll—ab t' abressada,
y com en altres jorns—amor cantante
la vida 't tornaré—que se t' escapa,
ó jo en tos llabis frets—com glassat marbre
alé de mort beuré—qu' es milló encara,
y abdós al cel volant,—nostres dos ánimes
porten als peus de Deu,—fort abressades,
de nostre amor inmens—la presentalla.

B. POLI.

Barcelona, Agost 1883.

LA MORT DE LA BESAVIA

La nit es fosca;—ni un estel estripa ab sos raigs de plata los nuvolots prenyats que á impuls de fortas ventadas rodolan per l' espay; la lluna en son menguant, avergonyida de mostrar sa petitó allá 'hont la vegeren gran y somrienta, s' amaga derrera la nuvolada; un qu' altre aucell, despertat pe 'ls trons llunyans, deixa esporugit son niu, tot rondant lo casallo gús fidel desafia al mal temps, com creyentse ab més forsas qu' ell y ab suficients per impedirli propassarse vora la mirada de son amo; lo vehí torrent vé grós, roja l' aygua que arrossega desfets de marges, tronchs y ramas; per entre 'ls nuvolos lo llampech fa gala de sa claror en serpentejats passetjos; y 'ls arbres ron-

dinan y mormolan girant d' un cantó al altre son cap de fullas.

Dins la masia, en cambra illuminada per antiga llumanera presa de verdet, y sobre uns pots y banchs ab márfega á sobre, coberta de groixuda tela mal anomenada llensol, jau una velleta de cara áspra y arrugada, enbolicats sos blanchs cabells en un mocador negre, abrigada fins al coll ab burda camisa plena de pedassos y sens mànigas, que deixa al descobert dos descarnats brassos als que 'l sol, un temps, doná bronzejat color de terra.

Vora del llit una dona jove encara, plé lo cor de dol, y de llágrimas los ulls, segueix ab anelosa mirada las de la pobre vella, portant son pit lo mateix moviment fatigós del de sa mare, y ab la veu baixa y trencada pe 'l plor, resa á la Verge, qual imatge te sobre son cap la velleta, trista pregaria á que respon una parella, ab quals caras frescas y rosadas mal s' avé lo condol: ell es minyó d' encare no poblada barba, ulls animats, rostre franch y plé de joventut: ella es una pubilla d' hermosa y delicada fesomia, espill d' un' ánima més bella encare. Sentat sobre del llit un nin de rossa cabellera, e:trany á 'n aquella escena, juga ab la sabateta que treu y posa á son peu descals.

Tot es silenci, sols interromput pe 'l rés y 'ls plors de mare y fills, y las incoherents paraulas de la criatura, en qual vista 's complau la malalta bó y regirantse pe 'l llit, estripant ab sas mans febroscas los llensols, retenint l' alé que vol escapárseli, y dolentli deixar lo món que tan bonich li sembla al véure 's rodejada de aquells sérs. No son ays lo que pronuncia; son crits, mots confosos, queixas fortas; las ideas se li en van, y ab estraviada mirada busca pe 'l sostre 'l pensament que un segon abans tenia y que se li ha anat sens donarli temps de expressarlo; son cap deu bullir, y per son front qu' estreny ab forsa, corren gotas de suor freda.

De sopte s' aixeca, s' asseu, y senyalant ab la má dreta, mentres qu' en la esquerra repenja son cos, á son renet, que 's tira enrera esporuguit, tapantse ab los brassets la cara: Quan jo era com tu! esclama, y cau de nou sobre la márfega com si fos de plom.

Sa filla, cegos quasi de tant plorar los ulls, acostá als llábis de la moribunda un cordial que sobre la taula y en vas esquerdat hi havia, y ab los dos joves, donant ella l' exemple, s' agnollaren al voltant del llit, resant de cor, muda la boca.

Lo nin de rossos cabells va dormirse als peus de sa besavia.

La llumanera, qual ble no arribava al fons, y que sech llensava munió d' espurnas, feya amenassas de volguer deixar á las foscas aquella cambra.

Tot de un cop se feu sentir una respiració rápida y forta; lo coll de la malalta va ser presa de un rogall estrany; una tos seca interrompia per breus intervals sas queixas, y un convulsiu moviment obria sos ulls, mentres que sos dits cercavan per l' espay un objecte invisible. Als gemechs de la velleta s' uniren los del vent que brunzia al ensopegar ab la paret del mas, á qual porta agegut y ab grinyols tristos un gos anunciava la proximitat de la mort, y al sonar la darrera campanada de las dotze, mentres que per la Iglesia l' óliva roba als Sants l' oli de las llantias, y dalt de la torre, prop lo rellotje, lo esparver destrossa una coloma per sos petits, que badan la grossa boca, estirant un coll llarch y sens plomas, una ventada forta passá per entre la mal cosa finestra, y s' en dugué 'l darrer sospir de la besavia.

ENRICH DE FUENTES.

13 Agost, 1883.

REYNALS Y RABASSA

ESTUDI BIOGRÁFICH Y LITERARI
LLEGIT EN LA SESSIÓ PÚBLICA QUE CELEBRÁ 'L DIA 20 DE MAIG DE 1883
LA REAL ACADEMIA DE BONAS LLETRES DE BARCELONA

(Acabament)

Has ideas administrativas de Reynals, apart de sa especial direcció en punts concrets, sempre aparexen dominadas per la mateixa tendencia, la descentralisació, però nó influhida per un principi merament polítich, ni per l' esperit d' individualisme en sa expressió més lata. Com home polítich, lo mateix que com home de dret, veu Reynals al individu y á las entitats municipi y provincia com sérs ab propia personalitat, però nó aislats, nó independents, nó autónomos may; y son criteri descentralisador no 's dirigeix á l' absoluta llibertat del individu ni á la complerta independència d' aquellas entitats, sinó á que en sas condicions de vida se 'ls concedesca l' amplitut necessaria en sa acció sens odiosas restriccions que la coarten, y á que se 'ls respecte l' esperit propi qu' en la successió del temps ha animat son organisme. Tendeix al particularisme; nó al federalisme; busca la llibertat, nó l' anarquía administrativa.

A propòsit d' axó preguntava un dia (1): «¿Quinas han de ser las bases de la descentralisació pera que sòls produhesca bens ó tants com sia possible? Creyem que hi hauria molt de guanyat pera la perfecta solució de la qüestió si 's treya la centralisació qu' es injusticia, nó sistema; creyem que hi hauria molt resolt si s' aprenia á governar ab més talent y ménos reglament; que hi hagués propòsit ferm d' anar concedint àmbit pera móures als que 'l necessitessen; que fos lo bell ideal no matar, sinó afavorir lo provincialisme per tots los medis que vinguessen á má, ab lleys y sobre tot ab políticas inteligents y perseverants. Lo demés pertany al país. A la provincia li toca 'l recordar sas tradicions; á ella l' ezeccutar pera gloria seva nobles y grans empresas; á ella 'l ferse estimar.» Y no volia fort lo sentiment de provincialisme pera axecar antagonismes ab lo Poder central, nó; lo volia precisament pera la major utilitat del país. «Perden los sentiments en intensitat, esclamava, lo que se 'ls vol donar en estensió: 'l poble no analisa; 'l poble necessita veure simbolizadas totas las ideas; lo poble necessita veure encarnat l' objecte de sa adoració, pròxim á la vista, reconegut, palpable;... desaparexent l' objecte immediat de las afeccions del poble; morta la provincia, morta la localitat, ¿es possible que nexi de sa estinció 'l país?»

Ab aquesta manera de concebir y predicar la restauració del esperit local, las doctrinas administrativas de Reynals lo mantenian dintre de l' escola històrica y l' allunyavan de tota tendencia á convertir las representacions dels municipis y de las provincias en cossos polítichs, en parts del Poder social, que dega fragmentarse pera son ezeccici. Lo que volia Reynals era la vida dels sentiments, de las ideas; volia qu' en los pobles, qu' en las provincias la vida material tingués expressió moral; lamentava l' absentisme literari y la falta de sentiments provincials; «quan fuja de son sol nadiu l' intelligencia, deya en 1858 (2), no dupteu que desapareixerán los sentiments y la vida pública locals;» y demostrava que la descentralisació arranca de més alt que las lleys; arranca

(1) En 1854 en un de sos articles del *Diario de Barcelona*.

(2) En articles publicats en lo mateix diari sobre la política de l' Unió lliberal.

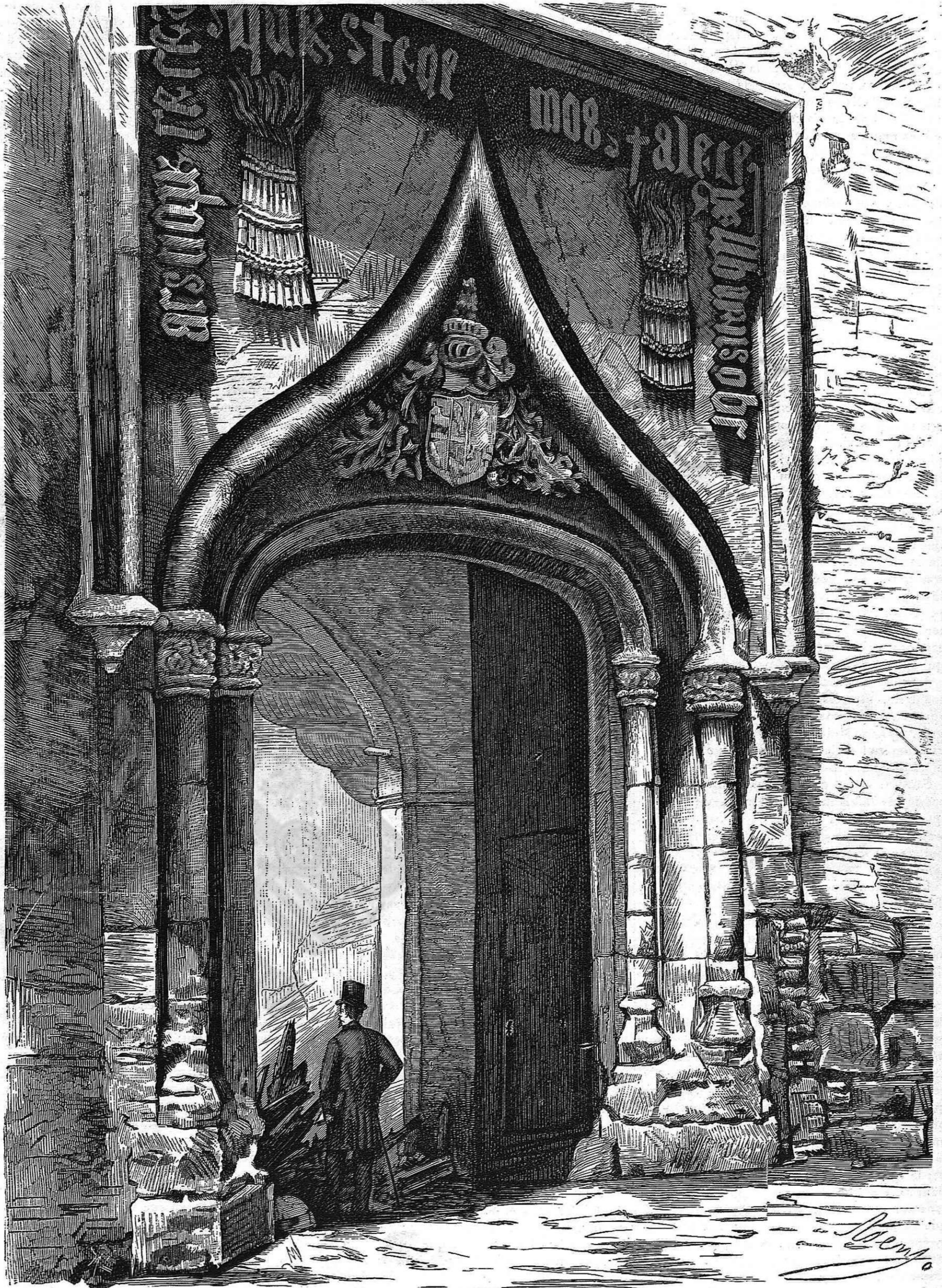
de las ideas y dels sentiments, del amor á la localitat, del respecte mútuo y armonía de las parts, de la ruina dels absolutismes individuals, del triomf del esperit de familia, y sobre tot de l' activitat y la constancia pera que en las eleccions triomfin las bonas ideas. Y es notable aquest aspecte de las de Reynals. No tot ho imputava als Guberns: també ha de contribuirhi 'l país á la descentralisació administrativa. Ha de voler viure pera lo local sense egoismes; no ha de ser enemich de lo central, sinó no dexarse absorbir per ell; ha d' estimar sa individualitat, nó contemplarla ab indiferencia. En confirmació de sas ideas, citava l' eczemple d' Inglaterra y recordava associacions en que figuran los homes importants de tots los partits, los quals se reuneixen cad' any pera 'ls fins de sa constitució en un punt distint, fins en poblacions modestas; y es, deya, que tots los individus han de tenir una vida propia y una vida de nació; que totas las ciutats son iguals en dret y totas han de ser iguals en honra; que pera fer lo be son á propòsit totas las localitats.

Quan després descendia á qüestions més concretes, per eczemple sobre organizació dels municipis y provincias, sobre la representació del Poder central en las últimas, sobre l' aprobació dels acorts de las Corporacions que representan la localitat, sobre las autorisacions pera las empresas particulars, lo criteri que queda indicat inspirava també sas doctrinas, son judici especial, sa crítica y sos elogis. No poden viure de sentiments é ideas propias los municipis y provincias si no 's respectan sas tradicions, si l' uniformitat mata l' esperit local. No poden identificarse ab las provincias qu' administran los gobernadors si, per injustificadas incompatibilitats de naxement ó d' interessos, son agens als interessos, als sentiments, á las ideas, á las costums d' aquexas provincias. No poden tenir expansió, per dirho axís, las Corporacions populars si l' espedient refreda l' entusiasme, coarta l' iniciativa, mata l' ambició de gloria. No será poderosa, com ho es per sa naturalesa, l' activitat individual si no se li obran vastos horisonts y se l' hi dexa esplayar lliurement mentres no 'n patexin los interessos públichs, ni la moral ni l' ordre 'n perillen. Aquestes son los verdaders obstacles á la llibertat individual, y pera sa desaparició desarrollava Reynals sas doctrinas administrativas.

Peró 'l qui tant respecte tenia á la iniciativa individual no podía negar los grans debers del home com á ciudadá; y son interessants las doctrinas de Reynals tant respecte al fonament d' aquests debers com sobre 'l criteri pera ezeccirlos. La veritat, escribia en 1872 (1), ha de buscarse, amarse y afirmarse; y la veritat política no es distinta de las altrás que per lley natural inquireix ab afany l' enteniment humá. Buscar la veritat es la tasca del home, de las societats, de las generacions; trobarla y adherirhi, sa lley y tranquilitat; proclamarla, son deber y sentiment. En l' ordre purament intelectual separarse de la veritat es la bojería de l' home y la perturbació ó l' anarquía de las societats, cástich terrible una y altra si la separació fos rebeldía de l' intelligencia, tristíssima desgracia si fos feblesa y enfermetat del esperit. En l' ordre moral no estar la voluntat adherida á la veritat com l' enteniment es lo pecat ó 'l crim que claman eficaces expiacions axís en l' home com en las societats. Negava que no hi hagués certesa pera la política y que sols eczistís en ella 'l continuo mudar de las opinions dels homes; y acabava dihent (2): «Viuhén los conservadors la vida de familia y de sos particulars negocis, no

(1) La Veritat política y los Partits.

(2) Idem.

VALENCIA — PORTA DEL PALAU DE MOSSEN SORELL

MARINER NAPOLITÀ

viuen la vida política. Viuen també independents en son pensament y en sa conducta, del pensament y conducta dels altres; y ¡ah! de vegades la rahó de ser un diferent dels altres en aquell ó en aquesta, 's troba en la codicia d'apareixer ab pensament y ab conducta pròpis pera que ningú considere qu' está subjecte y supeditat. Aquest es l' individualisme que no es, diria 'l mestre Fra Lluís, sinó ignorancia y superbia. Es lo mateix individualisme dels revolucionaris...» Y buscant un exemple en l' historia afegia: «De la societat de fidels se formá la societat política en l' Europa moderna; y quan l' invasió árabe s' hagué estingit y dominat tot lo territori, la veritat religiosa creguda y afirmada desde la monarquia goda, y 'l principi hereditari cregut y afirmat després per las generacions que seguiren á las que l' establiren, tornaren als espanyols sa llibertat é independencia perdudas per lo rebordoniment de las creencias religiosas y la corona electiva. En l' associació, en l' organizació, en la subjecció del pensament de tots á un principi de veritat vis-

qué la nació mentres no pogué ab las armas recobrar sa realitat histórica.» Axís fundava Reynals sa teoria dels debers polítichs, en qual compliment consistexen las virtuts cívicas del home: debers que nó á tots y en tots los moments obligan á viure ab los compromisos y baix la disciplina del home de partit, y encara ménos á sacrificar may als interessos d' aquest los més alts de la nació, 'ls principis, las creencias y dels que no 's deduheix que tots los individus d' un Estat hajan de possehir criteri concret pera las distintas qüestions polítichs y administrativas que 's plantejan; però qu' eczixen esperit polítich, interés per los destins de la patria, afirmacions espressas, adhesió ab actes á l' autoritat dels principis fundamentals de govern, que son la base del be y de la prosperitat de la nació.

«Los partits son necessaris, deya en 1853, mentres estiga aquí baix cuberta de tenebras la veritat; mentres s' alimente l' ánima dels homes, de recorts y esperansas, de realitats y enganys; y 'ls partits son necessaris sobre tot

en nostres dias en que la rahó individual s' ha considerat soberana mentres haja pogut ser original, fins á risch de sacrificar la veritat y la conciencia. Per lo demés no creyem deber donar l' explicació de la paraula partit que usem pera fernes palpables: es un partit, axís com l' entenem, producte d' ideas religiosas, filosóficas, polítichs, econòmicas, limitantse y ordnantse; formant un conjunt, una forta unitat, que rara vegada 's romp sens quedar pera sempre esgalabrada y desapareixer al fí, y venir altra vegada l' aislament d' interessos, la guerra individual.» Compresos los partits, nó com puras banderías, sinó ab més alt sentit com afinitat d' ideas y de tendencias, com identitat de principis fundamentals sobre 'l dret, la societat y l' Estat, com semblansa de criteri sobre las qüestions més trascendentals que 's plantejan en la governació del país, com unió que té tot axó per llás, no sols son naturals, sinó que sa formació es llegítima y necessaria. Rebutjar aquestas afinitats, protestar contra tota afirmació que conduhesca á ellas, negarse á obrar

conforme á las afirmacions que la rahó té per verdaderas, viure en l'indiferentisme ó en la crítica perpétua sens contribuir may á l'esmena dels errors, á la correcció dels abusos, á aturar la crescuda dels vicis y corruptelas, dona alas á l'inmoralitat política, enerva 'ls caràcters y facilita 'ls Cesarismes y las revolucions, debilita l'autoritat de las veritats socials ab l'escepticisme, y encamina las inteligencias á la negació, que, com deya Donoso Cortés, es lo més estéril dels pensaments humans.

Y en quant al modo de cumplir aquests debers dava Reynals reglas, especialment pera quan s'obren los comicis. Distingia entre las eleccions polítiques y las que sols tenen interés administratiu; y si respecte á aquestas últimas admetia que la lluyta's sostinga en nom dels interessos, y que la representació en las corporacions populars y de caràcter local se confie als més aptes pera sa gestió ab absoluta indiferencia per sas opinions polítiques, refusá sempre aquest criteri en l'elecció dels representants del país en los Cossos Colegisladors. En aquelles eleccions l'interés polítich no ha de sobreposarse al interés de una gestió activa, intel·ligent y honrada, qualitats que no estan vinculadas en cap partit y que, necessarias sempre, son las úniques que demanan los interessos morals y materials del municipi y de la provincia; en las últimas ha de lluytarse sempre en nom de principis polítichs, d'idees generals, baix la bandera en que s'escriuen solucions prácticas pera las qüestions que 's suscitan en la vida del Estat. Las qualitats de moralitat, d'intel·ligencia, d'independència de caràcter y de posició han de buscarse pera tots los càrrechs públichs, sian ó nó d'elecció popular; però anteposar los interessos als principis, ó 'ls interessos de caràcter secundari als generals ó comuns, los materials als morals, es corruptor del sentiment públich y perturbador del desenvolvement moral de tota institució, y molt especialment de las que forman l'organisme del sistema representatiu.

Dos aspectes sumament notables presentan las ideas econòmiques de Reynals, ó per dirho millor, son criteri sobre las qüestions econòmiques y molt particularment en la gran batalla entre 'l sistema protector y 'l lliure cambi, y també en axó coincideix ab l'escola conservadora: l'aspecte moral y l'aspecte polítich, lo de las lleys morals á que viuen subjectes los pobles y 'l dels elements de vida que son propis de tota nació ó Estat. Axó no es dir que no haja tractat la qüestió en lo mateix terreny en que 'l planteja l'escola economista; però ni ab lo sol ausili dels guarismes estadístichs s'il·lustra la qüestió en lo que té de concret á cada nació, ni la ciencia econòmica com á ciencia social, pot aislarse dels altres elements que constituïxen la vida de las societats humanas y fan complexes totas las qüestions que 's referen á la producció y á la distribució de la riquesa.

Aboga Reynals per la protecció al treball nacional, perquè sense aquesta forsa no viuen ab vida propia las nacions. Axís es que quan veu combatuda ab relació al comerç nacional la protecció al cabotatge y á la pesca en nom del cosmopolitisme, demostra que, abandonarlos lo govern, no es abandonar sos especials interessos, sinó abandonar una propietat nacional, ja que 'l cabotatge y la pesca son com lo sol, com las costas; y abandonarlos equival á esborrar fronteres, á rompre llassos indisolubles, á desfer un grupo que forma una individualitat anomenada nació, y en conte de caminar á la llibertat anar al socialisme. De la mateixa manera quan veu combatuda la protecció á l'industria manufacturera la defensa com necessa-

ria, perquè si, com ho reconegué Miquel Chevalier un dia ab ocasió de la primera Exposició universal, tots los pobles d'Europa tenen pera l'industria igual aptitud, á cap se l'ha de privar d'un element de riquesa qu' es possible crear y desenvolupar sense 'ls combats de la naturalesa á que obliga l'agricultura. Y quan veu la tendència al lliure concurs de cereals demana la protecció per l'agricultura nostra, perquè en son estat actual y ab las gabelas que l'oprimen, la competència faria inútil l'esplotació de la nostra terra, qu' entranya sempre una forsa natural. Defensa, donchs, com just y polítich lo sistema que protegeix al treball nacional en totas las esferas, ja que si l'Estat deu justicia á tots los ciutadans, á tots deu protecció pera 'l desenvolup de sas forsas econòmiques; y si la riquesa pública es un element de forsa, entra la protecció en lo fi polítich del Estat. Per altra part lo sistema protector se lliga estretament ab la índole de las nacions. Lo individu y la classe no viuen sols y aislats; no viuen pera ells mateixos, ni pera 'l dia de avuy; viuen dins la unitat en que 's succehexen las generacions, unitat que la historia, la filosofia y lo sentit comú designan ab las paraulas *poble, nació*, que valen tant com comunitat de glories y de desgracias, y unitat que lo sistema protector manté y enforteix. Si lo fi del individu fos lo gotx, tot per l'home seria passatjer; si la nació no fos l'unitat, sols hauria de pensarse en la felicitat del individu; però si las generacions son solidarias y viu l'home pera quelcom més elevat que pera gosar lo que posseheix, en aquest cas lo sistema protector respon á la condició natural de las nacions; axó es, de lo que es hù y permanent en mitx dels elements particulars y tranzitoris que 'l forman. Per aquest motiu las nacions han de protegir lo desenvolup de sa riquesa com condició de vida de la unitat que á través dels sigles se manté.

No considerava oposadas sas doctrinas al principi de la fraternitat de las nacions. Lluny de atacarlo sostenia que no se hi va ab lo lliure cambi com proclaman alguns dels mantenedors de aquesta teoria, 'perque lo econòmic no es lo moral, ni lo moral lo econòmic, y porque la fraternitat, que ve de més alt y de més lluny que la economia política, representa comunitat de sentiments, nó de interessos; y tirava en cara als economistas que oblidan, al abogar per lo lliure cambi en nom del cosmopolitisme, que la Humanitat no 's forma de individus, sinó de nacions, y que aquestas no 's forman de contraposicions de interessos, sinó de llassos morals, de idees generals de sentiments comuns, entre los que ha de contarse per un dels principals lo de l'abnegació y lo sufriment. Aquesta era la base que senyalava á la llibertat de las nacionalitats; y de la mateixa manera que de ella deduhia la del dret històric pera las nacions, deduhia en llassantla ab las anteriors idees, la de una economia política nacional.

Res se oposa á tenirla. Reconeguda la igualtat d'aptitud industrial pera totas las nacions, lo major ó menor desenvolup, en intensitat y varietat, de las forsas productoras de un poble dependeix de la protecció que pera crearlas y robustirlas las hi otorgue l'Estat; y aquest es sempre prou poderós pera afavorir lo naxement y desenvolup de aquestas forsas, á menos de rebaxar sa missió ab lo principi materialista de alguns economistas: «dexeu passar, dexeu fer.» Perque no es just negar la protecció á la industria de un país acusantla de que en un moment històric es inferior á la de altres pobles. Recordant Reynals las paraulas de Miquel Chevalier, de que la industria es lo reflexo de la civilització, esclama ab tanta oportunitat com acert ab relació á la industria espanyola: «no se li demane lo que al estat social no pot demanarse; no se li pregunte de son avens ó de son atrás, pregúntes á la historia de sa Patria.» «Si la Inglaterra,—escribia en 1851,— crida á concurs á totas las nacions com si Londres fos la capital del món industrial, y la Espanya no hi estigué representada com correspon, es porque l'Inglaterra's feu una civilització propia y nosaltres hem ofegat la nostra.» Als detractors del nostre progrés industrial, se 'ls podria preguntar sobre 'l nivell que en comparació ab altres nacions han alcançat las altres manifestacions de la activitat nacional.

Partint de la novetat introduhida en las teorias dels lliure cambistas desde que no equiparan la inteligencia de las nacions á sa terra, ni sostenen que hi haja industrias innatas á certs països com hi há produccions peculiars de cada terra, sostenia Reynals que hont falta la producció industrial no es que falte l'element, sinó la institució, lo qual no vol dir sinó temps y lleys, «lo temps que apila, las lleys que ajudan al temps pera que apile; la planura que respira vapors imperceptibles, la atmósfera que els condensa.»

En aquestas bases fermíssimas feya descansar la teoria de la protecció; y com aquesta significa concurs de forsas, eexamina las que poden concorrer á la creació y desenvolup de la industria y dels demés rams de la producció segons sas idees. Aquestas forsas son las de la civilització, las de la ciencia y las de la naturalesa; y si tenir una industria no es sinó qüestió de forsas, totas las nacions poden tenirla, porque las lleys poden crear las de la civilització y de la ciencia y suplir lo que tingan de deficient las de la naturalesa. Axís dava al element jurídic y al polítich, l'econòmic per complement; y los concertava pera donar més sólits fonaments á sa teoria.

Peró ademés li demanava á la del lliure cambi los títols de sa llibertat; y sense empenyarse en disputarli lo pretés caràcter espiritualista ab que 's presenta sense justificarlo, sostenia que, si invoca lo principi de llibertat com á base, no es aquesta ilimitada en cap de sas manifestacions; y rebatia que al sistema protector se 'l puga motejar de materialista ó millor de egoista, com si poguessen tenir may aquest caràcter los grans y lligítims interessos del treball nacional. «En qué 's funda la imputació? preguntava; y cotejant una y altra teoria contestava que «entre la abnegació y 'l gotx; entre dir: privémnos de alguna cosa pera nostres fills y pera nostra Patria, ó dir: cedexi tot á la llibertat individual, al interés dels consumidors, hi va alguna diferencia, y certament no es en favor dels que en nom del consum prodigan dicteris als qui tenen la torpesa de defensar la abnegació.» També negava que la reforma aranzelaria inglesa, gran argument invocat á favor de la teoria, signifiqués un sistema econòmic, quan en realitat sa única significació era una necessitat mercantil, un pensament mercantil, una influencia mercantil, veritat històrica que un ters de sigle ha bastat pera acreditar com inconcusa. Y en protesta contra l'asserció lliure cambista de que sas doctrinas son favorables á totas las classes, feya observar, ab ocasió dels meetings proteccionistas de Inglaterra contraris á la reforma, que la baratura dels gèneros no es un bé, ni es un fi econòmic sinó en quant posa los articles de consum al alcanç del major número; y que, pera estarhi, no basta sa baratura, sinó que ademés es necessari que los que han de adquirirlos tingan los medis de adquisició que dona lo treball. De manera que

no assentia sense correctiu a dos assercions de un distingit economista espanyol, D. Andreu Borrego, a saber que, formantse 'ls capitals de las economías de gastos en la producció y lo consum, es convenient favorirlas perque proporcionar la formació de capitals es obrir esferas al treball; y que importa ménos a la prosperitat pública augmentar la massa dels productes que ferla en termes que 's sostinga son preu natural y 's mantingan las utilitats, los salaris. No carexen d' eczactitut en absolut abduas ideas, y Reynals las admetia, si be tenint per més certa la segona tésis que la primera; però feya observar oportunament que pera aquell que ha de comensar per treballar pera subsistir lo essencial es que 'l treball tinga un valor, un preu que li permeti comprar los géneros baratos.

Tal era son criteri económic; y aplicantlo a las reformas aranzelarias empresas a Espanya, increpava en 1849 als poders públichs perque entregavan la industria a la competència ab lo estranger sens haverla preparada pera sostenir-la ab la creació de escolas industrials, ab la formació de grans maquinistas y grans químichs, ab l' aplicació de un bon sistema de premis, ab altres medis de educació industrial y d' estímulo, ab compensacions als perills dels capitals aventurats en los primers ensaigs. Lamentava que s' acometessen las reformas sense una informació prèvia, completa, ilustrada sobre l' estat present de la industria del país y de sas condicions y necessitats pera l' esdevenidor, en degut respecte a la llegitimitat dels interessos creats y en justa previsió dels que poguessen conservar-se, crearse ó desenvoluparse temps a venir. Y confirmant sas ideas ab l' eczemple del President de la República dels Estats-Units que proposava, pera l' augment dels ingressos del Tresor y l' apòyo a la industria nacional, la revisió de sos aranzels en sentit protector, cridava la atenció de governants y governats sobre aquest eczemple, y repetia las paraulas del President Taylor com censura de lo passat y ensenyansa pera 'l porvenir.

Senyors: arribat a son terme aquest Estudi, mer dibuix a la ploma, be pot dirse sens semblar adulació: ¡felís qui ha viscut com Reynals!

Fou una vida de lluyta; però, mort sens lo esplendor de la fortuna, encara avuy acompanya a sa memoria l' homenatge que 's tributa al talent y a la virtut. Fou una vida de lluyta; però, encara que no abandoná may lo camp, ni desmayá en la defensa de sos principis, sos adversaris no li foren may enemichs; encara ara pronuncian ab respecte son nom, perque sempre 's fa justícia a las conviccions profundas y a las conductas honradas. Fou una vida de lluyta; però combaté per la més noble de las causas, per la de la Religió y de la Patria, per la de la fé cristiana y la civilisació espanyola, per la de la veritat religiosa, la veritat científica y la veritat social.

Allistat en la milícia dels que 's consagran a la defensa del ordre social, se distingí entre 'ls bons; y si no ha pogut ser testimoni del triomf, participa de la gloriá dels que pugnan pera alcanzarlo. Y ha de ser doblement útil son eczemple: l' ha dat ab la causa a que ha servit y ab sas armas de combat. La discussió y l' ensenyansa, la paraula y l' escrit, la oració académica y la polémica periódica han sigut las que ha empleat, guiadas per la fé y la ciencia, manejadas arrogant y decorosament. Y en la gran crisi que corren las societats contemporaneas, avuy que s' enrunan las creencias, que es flaca la Autoritat, que vacilan los fonaments del dret y del ordre, que se estima més al gé-

nero humá que a la Patria, que 's menysprean las grans tradicions dels pobles, ha demanat camp pera combatre, no en favor de la inamovilitat de las institucions, ni de la petrificació de las societats, que axó no cap en ánimas cristianes, ni en intel·ligencias educadas pera la ciencia, sinó dels eternals principis del ordre social, sense 'ls quals son possibles los mudaments, però no 'l veritable progrés. Finit y com a tal imperfecte l' home, la perfectibilitat es condició de sa doble naturalesa; però si estima sempre lo ideal, si aspira sempre al perfeccionament, s' estravia quan lo busca en la destrucció de l' obra dels sigles, y confon lo passatger y trencadís ab lo permanent é inmoridor. Mes es un ideal de perfecció també lo que ha inspirat a Reynals; lo que mou als que com ell combaten; lo que ha de ser en aquests temps lema de la bandera a qual ombra se agrupan tots los que adunan en un mateix sentiment lo amor al progrés y l' amor a la veritat, l' entusiasme per las conquistas de la civilisació y la adhesió a las lleys que ha senyalat Deu a las societats humanes. Si té lleys naturals l' ordre social perque está son tipo en lo plan diví, y 's trenca aquestas lleys quan la incredulitat vol sustituir a la fé, la llibertat sense subordinació a la llei que li ficsa límits, la passió ab sos apetits al deber ab sas autoritats, lo positivisme als nobles arranchs del cor y de l' ánima, lo cosmopolitisme ab sa tendència a una mústiga uniformitat al esperit nacional dels pobles, ab los fets històrics que 'l vivifican y las tradicions seculares que 'l trasmeten de generació en generació, es un elevat ideal a seguir, una necessitat de l' época a satisfer, un deber social a cumplir la defensa dels elements constitutius y dels principis de vida de las societats humanes: lo treball lliure, la propietat del capital y de la terra, la familia ab lo matrimoni religiós per origen, l' autoritat paterna per base y l' patrimoni per condició de desenvolupament, la herència, la moralitat de las costums, la llibertat limitada per las condicions essencials del ordre social y armonisada ab l' estat de cultura dels pobles, lo dret, l' Autoritat, la dignitat é independència del Estat, lo esperit de cada nació inspirant totas sas institucions, y per sobre de tot axó la llei moral y la fé religiosa sense las quals no poden viure ni 'ls individus ni aqueixas grans agrupacions en que está dividida la especie humana sobre la crosta de la terra.

No eczisteix altre ideal més noble, més generós, més profundament identificat ab nostra naturalesa, més estretament unit ab nostre destí. Y si en aqueix ideal se troba la millor expressió humana de la Veritat, de la Justicia y del Be que sols en Deu se realisan en expressió perfecta, adherirse a ell, subordinarlo tot a ell, ser operari en lo difícil treball de darli realitat en las societats humanes es cumplir lo doble deber de cristiá y de ciutadà. Axó feu Reynals y es bella ensenyansa sa vida. Investigador l' home de la Veritat, servidor de la Justicia, obligat a la Virtut, son deber es conèxerlas, amarlas, propagarlas y defensarlas.—He dit.

MANEL DURAN Y BAS.

TEATRES

Liceo

Després de la ópera *Faust*, li tocá lo torn, com estava anunciat, a la *Ebrea*, en qual ópera alcanzaren grans aplausos la primera nit la senyora Torresella, lo tenor Barbaccini y lo tenorino Moretti en lo terceto del segon acte, Barbaccini en lo *andante* del aria del quart acte

y Vidal en lo difícil duo ab lo tenor. La Singer estava indisposada la primera nit, mes en la segona representació se esmerá tant en cantar la part de Raquel, que 's feu acreedora als grans aplausos ab que la obsequiá lo públich junt ab los altres cantants ja esmentats.

Per lo ensaig que hem sentit de lo *Amleto*, que anirá dissapte pròxim, podem augurar que será la obra que en conjunt é individualment atraurá més al públich en la present temporada, sobre tot per part de la Vitali a qui ja hem admirat en lo paper de Ofelia, y per lo tocant a Pandolfini, del qual esperem un gran *Amlet*.

Principal

Ab la hermosa partitura del mestre Suppé, *Fatinitza*, ja coneguda de nostre públich, debutá la tiple Giorgio, de veu bastant estensa, ben timbrada y distingida escola de cant, que treu gran partit del paper de Olga, com la senyora Maratto desempunya també molt a gust del públich lo de protagonista. Tots los artistes se distingeixen y surten ayrosos de sos respectius papers, però sobre tot qui está a una gran altura com actor, es Pastore, encarregat del paper de sargento rus, del qual ne fa una creació. Sobre lo que es agradable la obra de Suppé, que val en gran manera la pena de véuerla, la fá més agradable lo ben desempenyada que es per la companyia del Sr. Franceschini.

Romea.—Teatre Catalá

Gran succés es estat l' estreno de la comedia en quatre actes *Lo grá de mesch*, de D. Joseph Feliu y Codina. Casi may hem sentit més unánim lo parer de las personas que 's diuhen intel·ligents, que a coro é individualment sostenian que la comedia de Feliu los havia satisfet completament.

Pròximament nos ocuparém de la nova producció, anticipant desde ara la nostra enhorabona a son distingit autor y als actors que la han desempenyada.

JOSEPH M. PASQUAL.

CERTAMENS

Figueras — Concurs musical

La Comissió organitzadora del Certámen coral de las firas de Santa Creu, seguint en sos propòsits de solemnisar ditas firas y promoure l' afició als certámens corals, convoca a públich concurs als compositors catalans pera premiar la millor composició coral, a veus solas, que 's cantarà un dels dias de las mencionadas firas per las societats corals que hi concorrin.

Las condicions del concurs son las següents:

1.ª Se concedeix un premi—consistent en un *Artístich centre de taula*,—y un accésit—que será un *Diccionari biogràfic de compositors célebres*,—als autors de las duas millors composicions que reunescan las condicions de facilitat, propietat, caràcter popular y bona interpretació del tema de la poesia de D. Arthur Masriera, LA ALMADRABA, premiada en l' últim certámen celebrat en aquesta ciutat, qual poesia podran obtenir los qui ho solliciten, dirigintse a Frederich Burgas, carrer d' Avinyonet.—Lo premi y accésit s' entregaran als autors premiats, en aquesta ciutat, al premiar en festa pública a las societats corals que més s' hajan distingit en lo certámen que 's celebrarà per las mateixas festas.

2.ª Quedaran de propietat dels autors las composicions premiadas, reservantse la Comissió únicament la propietat de la que obtinga 'l premi fins l' endemà de la celebració del certámen y de sa execució en públich.

3.ª Las composicions haurán d' enviarse, en las condicions de costum, fins al 15 de Decembre d' aquest any al mencionat membre de la Comissió D. Frederich Burgas.

4.ª Lo jurat estarà compost per los Mestres Alvarez, Arteaga, Frígola, Martinez Imbert y Pedrell.

Rambla del Mitx — LLIBRERIA D' ÁLVAR VERDAGUER — Rambla del Mitx

Biblioteca del Renaixement

Colecció de volums ricament enquadernats

- LLIBRE DE LA PATRIA. Colecció de poesías. 10 rals.
- NOVELAS d' en Martí Genís 10 »
- LLIBRE DEL AMOR. Colecció de poesías. 10 »
- LA PAPALLONA. Novela d' en Narcís Oller 10 »
- LLIBRE DE LA FE. Colecció de poesías 10 »

A punt de sortir

POBLET. — RECORTS DE LA CONCA DE BARBERÀ. Articles y estudis de n' Eduart Toda.

ALMANACH CATALÁ. Calendari de paret ab poesías, anécdotas, xaradas, etz., sobre magnífichs cromos 4 »

Llibres nous

- Francesch Matheu. — LO RELIQUIARI. *Morta - Spleen - Primavera*. Segona edició, elegantment enquadernada 12 rals.
- Narcís Oller. — NOTAS DE COLOR. Quadros en prosa, ab un prólech de Joseph Ixart 10 »
- LO TROBADOR MALLORQUÍ. Poesías de Joseph Taronjí, pbre. 12 »

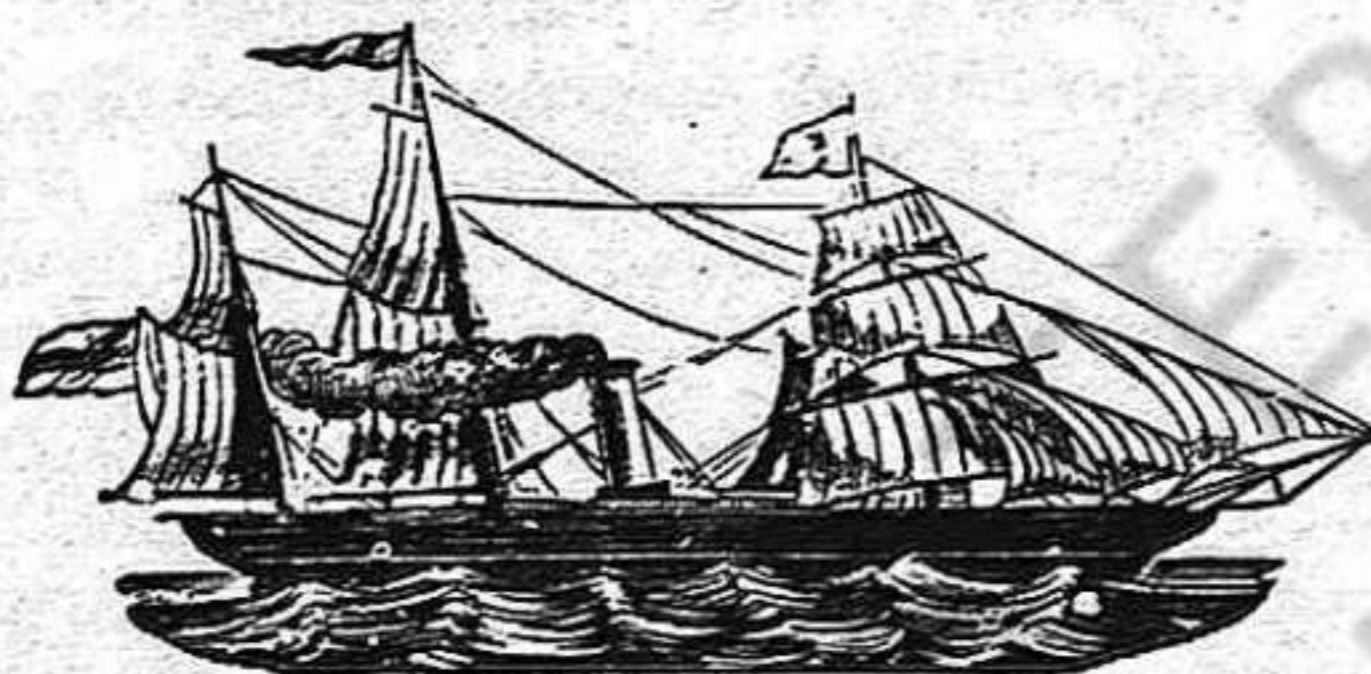
Bibliotheca Lemosina

- LIBRE DEL ORDE DE CAUAYLERIA compost á Miramar de Mallorca per Mestre Ramon Lull 36 »
- HISTORIA DE VALTER E DE LA PACIENT GRISELDA, escrita en llatí per Francesch Petrarca e arromançada per Bernat Metge. 16 »

A punt de sortir

LA COPA. Brindis y Cansons, de Francesch Matheu.

VAPORS-CORREUS DE LA
AVANS DE A. LOPEZ Y C.^A

COMPANYIA TRASATLÁNTICA
AVANS DE A. LOPEZ Y C.^A

✽SERVEY PERA PUERTO-RICO, HABANA Y VERACRUZ✽

Servey pera COLON y PACIFICH

Sortidas	(Barcelona.)	los dias 5 y 25	} de cada mes.
	(Valencia.)	5	
	(Málaga.)	7 y 27	
	(Cádiz.)	10 y 30	
	(Santander.)	21	
	(Coruña.)	21	

Los vapors que surten los dias 5 de Barcelona y 10 de Cádiz admeten cárrech y passatjers pera LAS PALMAS (Gran Canaria) y VERACRUZ. Los que surten los dias 25 de Barcelona y 30 de Cádiz, y 'ls que surten lo 20 de Santander y

lo 21 de Coruña, enllasant lo serveys antillans de la mateixa Companyia Trasatlántica en combinació ab lo ferro carril de Panamá y línea de vapors del Pacífich prenen cárrech á flete corregut pera 'ls següents punts:
Litoral de Puerto-Rico.—San Juan de Puerto-Rico, Mayagüez, Ponce y Aguadilla.
Litoral de Cuba.—Santiago, Gibara y Nuevitas.
América Central.—Sabanilla, Colco y tots los principals ports del Pacífich, com Punta Arenas, San Juan del Sur, San José de Guatemala, Champerico, Salina Cruz.
Nort del Pacífich.—Tots los ports principals desde Panamá á California, com Acapulco, Manzanillo, Mazatlan y San Francisco de California.
Sud del Pacífich.—Tots los ports principals de Panamá á Valparaiso, com Buenaventura, Guayaquil, Payta, Callao, Arica, Iquique, Caldera, Coquimbo y Valparaiso.

Rebaixas a familias.—Preus convencionals pera estatjes de luxo.—*Rebaixas de passatjes d' anada y tornada.*—Billets de 3.ª classe pera l' Habana, Puerto-Rico y sos litorals á 35 duros De 3.ª preferent ab més comoditat á 50 duros pera Puerto-Rico y 20 duros pera Espanya.

Lo 25 de Novembre sortirà d' aquest port LO VAPOR **ALFONSO XII** pera CADIZ, escalas y demés serveys corresponents

Consignataris: senyors D Ripol y Companyia, plassa del Palau, cantonada al carrer de la Marquesa.
Nota. Aquesta agencia pot facilitar directament als carregadors los medis de assegurar las mercancias y efectes trasportats per los vapors de la Companyia, fins á verificar la entrega de certas mercancias y efectes en los punts de consignació.

LA ILUSTRACIÓ CATALANA

Desitjosa aquesta Empresa de complaure als suscriptors, ha encarregat á un acreditat taller d' enquadernacions la confecció de luxosas tapas, tant pera enquadernar los números corresponents al any passat com pera l' exposició de números solts, que pot oferir en Barcelona als preus següents :

- TAPAS ab dibuixos daurats y negres, cantoneras y claus de metall, llom de xagrí y tela inglesa, propias pera cassinos, cafés, etc., etc. Rs. 36
- ENQUADERNACIÓ del volum del passat any ab tapas de gran luxo.. . . . » 36
- TAPAS solas, tela inglesa, pera l' enquadernació de volums.. . . . » 22
- Ademés podem oferir alguns exemplars que quedan de la col·lecció completa de LA ILUSTRACIÓ CATALANA als preus de
- COLECCIÓ COMPLETA dels tres anys, enquadernada (2 volums).. . . . Rs. 230
- COLECCIÓ COMPLETA dels tres anys, sense enquadernar » 160

Las demandas se dirigirán á l' Administració - Jovellanos, 2, pral. - Barcelona

TALLERS DE REPRODUCCIONS ARTÍSTICAS

212 - GRANVIA - 212
BARCELONA

THOMAS

14 - CANUDA - 14
BARCELONA

GRABAT PANICONOGRÁFICH Y FOTOGABAT

Reproduccions de dibuixos de totes classes, manuscrits, mapas, música, estamperia, etc., etc., en clixés tipográfichs

PRIVILEGI EXCLUSIU PERA L' APLICACIÓ DEL TON PAPIER

Reservats los drets de reproducció artística y literaria || TIPOGRAFÍA DE E. ULLASTRES. RONDA DE LA UNIVERSITAT, 6 || *S' envian números de mostra fora de Barcelona*